

Glasbena matica Maribor (1919–1948)

Manja Flisar Šauperl
Osnovna šola Angela Besednjaka Maribor
Angel Besednjak Primary School Maribor

Uvod

V obdobju med obema vojnama je bila Glasbena Matica (GM) osrednja glasbena ustanova v Mariboru. Skrbela je za glasbeno šolstvo, poustvarjalno dejavnost in v majhni meri za glasbeno založništvo, z njo pa so sodelovali številni priznani skladatelji in izvajalci.

Z izobraževanjem velikega števila glasbenikov je GM imela velik vpliv na formiranje glasbenega kadra in posledično na dvig kvalitete glasbenih dejavnosti v Mariboru in severovzhodni Sloveniji. Dejavnost GM je bistveno obogatila glasbeno poustvarjanje v mestu in narekovala okus in glasbeno-kulturno raven tega dela Slovenije. Orkester in zbor sta k sodelovanju pritegnila številne slovenske skladatelje in glasbenike, ki so v GM delovali kot zborovodje in dirigenti, pa tudi kot učitelji in ravnatelji njene glasbene šole. S svojim delovanjem so bistveno in v kratkem času dvignili raven slovenske glasbene kulture v Mariboru. Z založništvom je GM vzpodbujala izdajo skladb slovenskih skladateljev.

Po prevratu leta 1918 je glasba postala last množice. Domovinske in druge pesmi so bile izraz veselja nad nemško nadvlado. Začutila se je potreba po kulturnem udejstvovanju, predvsem v pevskih zborih. Ti so s svojim delovanjem prispevali k uresničevanju narodnostnih teženj. Na osnovi tega je bil v Mariboru, na pobudo sodnega svetnika, skladatelja in zborovodje Oskarja Deva, oblikovan 'Moški zbor snujoče se Glasbene Matice v Mariboru'. Njegovo rojstvo je Dev označil kot »*poglavje zase in eden najboljših*

pojavov ob krstu Jugoslavije v Mariboru«. Ustanovitev GM Maribor v letu 1919 je narekovalo sedem desetletij trajajoče prizadevanje za uveljavitev slovenskega glasbenega življenja v Mariboru. Pričelo se je v revolucionarnem letu 1848, ko je med mariborskimi študenti in gimnazijci vzkliklo zanimanje za slovensko pesem. Vrsto nadaljnjih let pa se je udejanjalo s pomočjo glasbi naklonjenih Mariborčanov, zaslužnih za ožvitev in razvoj slovenske, posebej glasbene kulture v mestu ob Dravi.

Mariborska GM, ustanovljena leta 1919, je nastala v mestu, ki slovenske glasbene in kulturne tradicije ni premoglo v tolikšnem obsegu kot Ljubljana. Do leta 1918 v mestu ni bilo javne ljudske šole s slovenskim učnim jezikom, le na nižji gimnaziji so imeli vzporednice z delnim slovenskim jezikom. Nemščina je bila takrat uradni in pogovorni jezik Mariborčanov (leta 1910 je v Mariboru živel le 14 % slovensko govorečega prebivalstva). Kulturno delovanje, posebej profesionalno, je bilo povečini v rokah Nemcev, Slovenci pa so delovali le na ljubiteljski ravni in v neugodnih pogojih. Po zlomu avstro-ogrske monarhije so korenite politične, gospodarske in kulturne spremembe bolj kot Ljubljano predrugale Maribor. Mesto je leta 1918 hipoma izgubilo nekdanji cvetoč gospodarski položaj. Izseleno se je 6000 prebivalcev, predvsem nemški častniki, vojaki, uradniki, sodniki ter učitelji in profesorji, Maribor pa je naenkrat preplaval val priseljencev, predvsem s Primorskega. Leta 1921 naj bi jih bilo ob severni meji in okrog Maribora kar 11.000.¹ Spremenjena narodnostna struktura prebivalstva ter sodelovanje priseljencev z domačini sta tlakovali pot slovenske kulture v Mariboru, do takrat onemogočene zaradi nemških pritiskov. Z velikim političnim preobratom in visokim številom priseljenega prebivalstva si je Maribor tako pridobil moči za vsestranski zagon kulturnega življenja. Družbene razmere so široke množice kar nagovarjale k sprejemanju in ustvarjanju kulturnih dobrin. Končno je steklo premagovanje izolacije mesta, kakršno so mu jo vsiljevale zgodovinske okoliščine. Prizadevanja ustvarjalcev prebujajoče se slovenske kulture v Mariboru so tako potekala ob vrsti pospešujočih okoliščin, kakršnih v Ljubljani ni bilo. Tamkajšnja GM je od svojih začetkov v osemdesetih letih 19. stoletja delovala brez premora. Njenega izobraževalnega in kulturnega dela vojna ni ustavila. Tako naproti ljubljanski GM s tradicijo postavljamo mariborsko soimenjakinja, ki se je z velikimi hotenji in naporji njenih snovalcev izoblikovala v najpomembnejšo glasbeno-izobraževalno ter glasbeno-umetniško institucijo v Mariboru med obema vojnoma. Ustanovni občni zbor se je vršil 5. septembra 1919 v sobi raz-

1 Bruno Hartman, *Kultura v Mariboru* (Maribor: Obzorja, 2001).

puščenega nemškega Filharmoničnega društva, od katerega je GM prevzela inventar in prostore v tretjem nadstropju poslopja Union.² Ob tej priložnosti je poročevalec časnika *Mariborski delavec* zapisal:

Z ustanovitvijo so se uresničile sanje, ki so jih leta in leta sanjali naši najboljši možje. Ustanovilo se je društvo, čigar namen je vsestransko gojenje glasbe. Namen bo doseglo s tem, da bo vzdrževalo glasbeno šolo, orglarsko šolo, društveni orkester. Ustanavljalo bo glasbene šole, prirejalo glasbene produkcije, izdajalo in zalagalo dobre slovenske skladbe živečih in umrlih glasbenikov, razpisovalo nagrade za najboljša domača glasbena dela, pospeševalo, nabiralo in izdajalo slovenske narodne pesmi, gmotno podpiralo mlade glasbenike, snovalo in vzdrževalo vso glasbeno knjižnico obsegajočo slovenske skladbe in skladbe skladateljev drugih narodnosti ter poučne knjige o glasbi. Društvo si je postavilo visoke cilje, odbor pa je bil sestavljen iz samih navdušenih delavcev. Stopili so v dogovore z izbranimi učnimi močmi, ki so dovršile teoretične študije na najboljših konservatorijih in že dolgo uspešno delujejo na različnih glasbenih šolah. Ti nam bodo ustanovili zavod, kjer se bo vsestransko poučevalo petje in glasba, ustanovili bodo velik orkester, izvežbali moški in ženski zbor, da bomo visoko povzdignili domačo umetnost.³

Izobraževalna dejavnost GM Maribor

Prve prispevke in dohodke je GM vložila v ustanovitev glasbene šole, ki je pričela z delom 1. oktobra 1919. Mesto ravnatelja je zasedel Fran Topič, po rodu Čeh, ki je na šoli poučeval violino, klavir in solopetje ter vodil mladinski orkester, ob koncu leta 1922 pa je od Oskarja Deva prevzel še vodstvo pevskega zbora GM. Zaradi pomanjkanja domačih učnih moči je k sodelovanju povabil predvsem češke strokovnjake (Jan Šlais, Ruža Deylova, Karel Hladky, O. Horlak). Ob koncu prvega šolskega leta je šola imela 194 učencev in kar 800 podpornih članov.⁴ Obisk glasbene šole je med vojnama ni-

2 Prim. Anon., »Dnevne novice. 'Glasbena Matica', Maribor«, *Mariborski delavec* 2, št. 203 (7. september 1919): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-KZTQJ-BO>.

3 Anon., »Dnevne novice. 'Glasbena Matica', Maribor«, *Mariborski delavec* 2, št. 205 (11. september 1919): 2–3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-VY9STJDI>.

4 Prim. Vlado Golob, »Glasbeno šolstvo v Mariboru od 1919. leta«, v *Srednja glasbena šola Maribor – 10 let v svobodi* [brošura] (Maribor: Srednja glasbena šola, 1955), 14.

hal med 322 (šolsko leto 1919) in skromnih 107 (šolsko leto 1933/34) v najbolj kritičnem letu delovanja GM. V 22-ih letih je šolo obiskovalo povprečno 200 učencev letno.

Skozi dobri dve desetletji se je v glasbeni šoli GM zvrstilo nad šestdeset učiteljev. Hitre kadrovske menjave in s tem povezane težave zaposlovanja ustreznih pedagoških delavcev so bile prisotne posebej prva leta po ustanovitvi in so zavirale večji polet glasbene šole GM. V mestu, kjer je pred letom 1918 delovala le glasbena šola nemškega Philharmonischer Verein, namreč ni bilo glasbenih izobražencev ali posameznikov, ki bi bili usposobljeni poučevati v slovenski glasbeni šoli.⁵ Ob ustanovitvi so bili k sodelovanju povabljeni tujci, predvsem Čehi, katerih delo v glasbeni šoli je, zaradi nesoglasij med posamezniki, trajalo le kratek čas. Mnogokrat se je učiteljski zbor skoraj v celoti spremenil, vodstvo pa je bilo prisiljeno zaposlovati učitelje s pomanjkljivo izobrazbo. Nezadostna plačila, slabi pogoji in pomanjkanje učiteljev za posamezne predmete so stiske samo še poglobljali.

Važen prispevek pri oblikovanju učiteljskega zbora je imela sama glasbena šola GM, ki je izobrazila številne učitelje in jih, posebej v drugem desetletju obstoja, tudi zaposlovala. Po letu 1930 je namreč ljubljanski konservatorij, kjer so nadaljevali šolanje tudi učenci GM Maribor, izobrazil kar nekaj študentov s štajerskega področja.⁶

Na GM Maribor so poučevali izobraženi in uveljavljeni glasbeniki, vodje raznih ustanov in orkestrov, solistični umetniki, pedagogi, skladatelji in kasnejši profesorji na raznih akademijah ter nekatere najvidnejše slovenske glasbene osebnosti 20. stoletja.

V začetku mariborske GM so se v njeni glasbeni šoli zaposlili Fran Topič, glasbenik z mednarodnim ugledom in številnimi izkušnjami,⁷ pri-

5 Že omenjeno začetno kadrovsko krizo v GM Maribor nam naposled potrjuje še podatek iz Izvestja GM v Ljubljani iz leta 1907/08, da je njeno glasbeno šolo obiskovalo samo 31 učencev iz celotnega štajerskega območja. *Izvestje Glasbene Matice v Ljubljani o 36. društvenem letu 1907/1908* (Ljubljana: Glasbena matica, 1908) [hrani Slovanska knjižnica].

6 *Izvestje Glasbene Matice v Ljubljani ob 37. društvenem letu 1908/09* (Ljubljana: Glasbena matica, 1909) [hrani Slovanska knjižnica]; *Poročilo o šolskem letu 1929/30* (Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1930) [hrani Slovanska knjižnica], <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-YHD3V7FR>.

7 Sprva je bil učitelj solopetja, violine in klavirja, nato pa je opravljal funkcijo ravnatelja glasbene šole ter vodil komorno skupino, dekliški zbor, dijaški orkester in poučeval teorijo. Fran Topič, po rodu Čeh, je osnovno in srednjo šolo obiskoval v Bosni, študije pa v Pragi. Tam je bil nekaj časa tudi član Češke Filharmonije, koncertni mojster »Vychodnje českeho divadla«, vodja glasbene šole v Češkem Brodu, usoda pa

znan violinist Jan Šlais (Praga, 23. 1. 1893 – Brno, 14. 6. 1975),⁸ pianistka Ružena Šlais, rojena Deyl, (Nová Páka, Češka republika, 28. 12. 1888 – Brno, 16. 2. 1969), ki se je izobraževala in izpopolnjevala na vrhunskih glasbenih inštitucijah.⁹ V ustanovnem šolskem letu in med letoma 1923 in 1927 je na glasbeni šoli GM poučeval skladatelj, violončelist in pedagog Emerik Beran (Brno, 17. 10. 1868 – Ljubljana 11. 3. 1940),¹⁰ prav tako Hinko Druzovič (Jurski Vrh, 10. 7. 1873 – Maribor, 26. 12. 1959), uveljavljen glasbenik in pomemben pevski metodik.¹¹ Med letoma 1919 in 1933 je v glasbeni šoli GM učil violinist in glasbeno-prosvetni delavec Franjo Serajnik.¹² Josip Hladek Bohinjski (Mokrice, 4. 2. 1879 – Maribor, 7. 2. 1940) je prišel v Maribor leta 1925. Na glasbeni šoli GM je poučeval violino ter vodil dijaški orkester in mladinski zbor, nato pa prevzel še posle ravnatelja, ki jih je opravljal do leta 1933.¹³ V GM Maribor je deloval tudi eden vidnejših slovenskih skladateljev

ga je nato peljala v Galicijo in Kijev. Od tam se je vrnil na Češko in bil kasneje povabljen v Trst za ravnatelja GM, nakar se je za nekaj časa ustalil v Mariboru.

- 8 Violinski pedagog je po končanem študiju na konservatoriju v Pragi (1913) od leta 1919 deloval v Sloveniji, najprej na šoli GM v Mariboru, po izpopolnjevanju pri Otakarju Ševčiku v Pragi (1920–21) pa do leta 1946 na konservatoriju oz. Glasbeni akademiji v Ljubljani.
- 9 Klavirska pedagoginja je obiskovala osnovno in meščansko šolo v rojstnem kraju, v letih 1902–1908 je študirala klavir pri Josefu Jiráneku na konservatoriju v Pragi, leta 1909 pa se je izpopolnjevala pri prof. Alfredu Denisu Cortotu v Parizu. Prirejala je koncerte v Pragi in drugih čeških mestih. Pred prihodom v GM Maribor je bila profesorica klavirja na konservatoriju v Kišinevu (1910–1919).
- 10 Tudi na njegovi študijski poti srečamo pomembno institucijo in zveneče skladateljsko ime. Študij kompozicije je končal leta 1888 pri Leošu Janáčku na konservatoriju v Brnu in bil tam v letih 1890–1898 korepetitor in violončelist v Operi. Kot pedagog, profesor glasbe na učiteljskišči (1898–1926), učitelj violončela na šoli GM in vodja zbora čitalnice v Mariboru je prispeval k dvigu ravni tamkajšnjega glasbenega življenja.
- 11 V ustanovnem letu je poučeval glasbeno teorijo in mladinsko petje, med letoma 1921 in 1927 pa je vodil pevske tečaje za otroke, učiteljski tečaj ter poučeval klavir in violino. V šolskem letu 1935/36 ga zasledimo kot učitelja kontrabas. Vsestranski glasbeni pedagog in skladatelj je po učiteljskišči v Mariboru v letih 1899–1902 študiral orgle na konservatoriju v Gradcu. Od leta 1904 je bil učitelj glasbe na mariborski gimnaziji in učiteljskišči; bil je tudi ravnatelj glasbene šole železničarskega društva Drava. Vodil je zbor Slovanske čitalnice (1909–1914). Posvečal se je glasbenometodičnim vprašanjem in vplival na dvig glasbene vzgoje na Slovenskem.
- 12 Konservatorijske izobrazbe ni imel, je pa na glasbeni šoli nemškega društva Philharmonischer Verein v Mariboru končal šestrazredni violinski tečaj in nastopal solistično na koncertih v Mariboru, Ljubljani, Gradcu in manjših krajih.
- 13 Bil je tudi vodja pevskega zbora in orkestra GM. Glasbeno se je izobraževal v Ljubljani in na Dunaju pri Franzu Léharju. Pred prihodom v Maribor je bil deset let vojaški kapelnik v Sarajevu.

20. stoletja Vasilij Mirk. Med letoma 1929 in 1934 je na glasbeni šoli poučeval harmonijo in zgodovino ter vodil zbor in občasno orkester GM.¹⁴ Med letoma 1930 in 1941 (z izjemo leta 1933/34) je na glasbeni šoli GM poučeval violino slovenski skladatelj Karol Pahor.¹⁵ Iz skladateljskih vrst se je Mirku in Pahorju pridružil še učitelj violine Ubald Vrabec.¹⁶ Pedagog mariborske GM je bil tudi violinist Taras Poljanec (Maribor, 3. 10. 1908 – Maribor, 9. 12. 1964).¹⁷ Iz vrste uveljavljenih slovenskih inštrumentalistov je na glasbeni šoli mariborske GM deloval tudi violončelist Oton Bajde (Zadar, 20. 1. 1906 – Maribor, 22. 4. 1993).¹⁸ Pedagog mariborske GM je bil tudi znan slovenski pianist in pedagog dr. Roman Klasinc (Pragersko, 16. 7. 1907 – Maribor, 13. 7. 1990).¹⁹ Trojici vidnejših slovenskih skladateljev, Mirku, Pahorju in Vrabcu, se je kot učitelj na glasbeni šoli GM pridružil še skladatelj, dirigent in publicist Marjan Kozina (Novo mesto, 4. 6. 1907 – 19. 6. 1966). Med letoma 1934 in 1938 je na glasbeni šoli GM poučeval kompozicijo in klavir,

14 Kot gimnazijec se je glasbe učil zasebno, na Dunaju pa je študiral kompozicijo pri Hermannu Graedenerju in leta 1919 absolviral harmonijo na Konservatoriju Giuseppea Tartinija v Trstu (Antonio Illersberg); pri njem se je pozneje še izpopolnjeval.

15 Po vojni je študiral v Trstu, na Dunaju in v Bologni, kjer je leta 1923 diplomiral iz študija violine. Hkrati se je posvečal kompoziciji in svoj študij pozneje dopolnil pri Slavku Ostercu. Od leta 1926 do prihoda v Maribor je vodil ptujsko GM.

16 Diplomiral je na konservatoriju v Trstu leta 1927 iz kompozicije (Vito Levi) in v Bologni leta 1929 iz violine. Do 1931 je deloval v Argentini in se nato preselil v Maribor, kjer je na glasbeni šoli GM med letoma 1931 in 1941 poučeval violino, v obdobju med 1933 in 1936 pa je bil tudi njen začasni vodja.

17 Med letoma 1933 in 1941 (razen 1934/35 in 1938/39) je poučeval violino, občasno pa teorijo in dijaški orkester. Igre na violino se je učil pri Karlu Jeraju na šoli ljubljanske GM (1919–1924) in na državnem konservatoriju (1924–1926). V letih 1926–1933 ga je na glasbenem konservatoriju v Pragi poučeval Rudolf Reisigg, ostale glasbene predmete pa mdr. Pavel Dědeček, Metod Doležil, Alois Hába, Jiří Herold, Karel Boleslav Jirák, Otakar Šiň. Hkrati je poslušal predavanja iz muzikologije (Zdeněk Nejedlý) na filozofski fakulteti Karlove univerze. Dve leti pred absolutorijem je že poučeval violino na mestni glasbeni šoli v Kutni hori. Po diplomi je v letih 1933–1938 poučeval violino, violo ter komorno in orkestralno igro.

18 Med letoma 1933 in 1941 je poučeval violončelo in občasno teorijo ter vodil mladinsko petje, pripravljalni tečaj in komorne vaje. Leta 1938/39 je postal začasni vodja glasbene šole.

19 Med letoma 1935 in 1941 je poučeval klavir ter občasno vodil pripravljalni tečaj in predaval teoretične predmete. Oton Bajde in dr. Roman Klasinc sta bila tudi učenca glasbene šole GM, zato bosta podrobneje predstavljena v nadaljevanju. V šolskem letu 1932/33 je na šoli poučeval še violončelist Čenda Šedlbauer (Letky, Libčice nad Vltavo, Češka, 31. 5. 1902 – Ljubljana, 17. 3. 1976). Diplomiral je na konservatoriju (1923) in mojstrski šoli (1926) v Pragi.

od leta 1936 pa je prevzel posle ravnatelja.²⁰ Eno šolsko leto (1921/22) je bila na šoli kot učiteljica violine prisotna tudi znana mariborska violinistka Fanka Brandl (Maribor, 18. 7. 1899 – Maribor, 11. 10. 1999).²¹ Poleg predstavljenih učiteljev jih je na glasbeni šoli poučevalo še petdeset, ki so bili prisotni v različnih časovnih obdobjih.²²

Temelj organizacije pedagoškega dela izobraževalnih ustanov predstavljajo predpisani učni načrti za posamezne predmete. Predvidevamo lahko, da so bili oblikovani po zgledu ljubljanske GM. Ta se je v svojih začetkih zgledovala po osnutkih načrtov glasbene šole ljubljanskega Philharmonischer Gesellschaft, ki se je v drugi polovici 19. stoletja razvil v eno največjih in najbolj organiziranih šolskih ustanov na avstrijskem jugu.²³ Poudariti je treba, da so v prvem šolskem letu poučevali večinoma češki učitelji, ki so svoje metode in učne načrte prinašali od drugod.

Že ob koncu prvega šolskega leta in vsa nadaljnja leta se je jasno kazala vloga glasbene šole GM v kulturnem, pa tudi koncertnem življenju Maribora. Sprva zlasti v prirejanju enodnevnih produkcij, ki so kasneje prerasle v štiridnevne predstavitve šole, kronane s koncertnimi revijami ali izvedbami večjih stvaritev. Uspešnejši učenci glasbene šole so po svojih zmožnostih sodelovali tudi v zboru ali orkestru GM in tako sestavljali pomemben člen

- 20 Študiral je na univerzi in konservatoriju v Ljubljani; na Akademiji za glasbo in gledališko umetnost na Dunaju je leta 1930 diplomiral iz kompozicije (Joseph Marx), na mojstrski šoli glasbene akademije v Pragi je leta 1931 končal študij dirigiranja (Nikolai Malko), leta 1932 pa kompozicije (Josef Suk).
- 21 Violino je študirala na Dunaju (Arnold Rosé) in pri Vaclavu Humlu na Glasbeni akademiji v Zagrebu. Kot nadarjena umetnica je večkrat nastopila v solističnih vlogah, posebno pa se je uveljavila kot sposobna komorna glasbenica.
- 22 To so bili: T. Apih (klavir), M. Bajde (rog), Viktor Bajde (violina), N. Balocha (klarinet), N. Barvituožova (klavir), Filip Bernard (flavta), L. Comelli (violončelo), J. Čermak (violina), Josip Gonza (harmonika), B. Gregora (violina), N. Hainau (klavir), N. Hann (klavir), J. Hegedušič (violina in klavir), Karel Hladky (klavir, mladinsko petje, ženski dijaški zbor), Olga Hladky Horlak (klavir), Albin Horvat (violina), Marija Kačerova (klavir), Jožica Kalc (violina), Pavla Kanc (klavir), N. Kubat (violina), E. Kubiček (klavir in teorija, violončelo), N. Kušar (klavir), H. Mascher (violina), Ciril Mohorko (violina), Anica Murgel (klavir), V. Nerat (otroški pevski tečaj), N. Novotny (klavir), Franc Potočnik (klarinet in kontrabas), Mara Radova (klavir in solopetje), Rudolf Rakuša (teorija), Inge Reiser (violončelo), E. Ropas (violina), Marija Rozman (otroški pevski tečaj), Viktor Schweiger (teorija), A. Skringer (kontrabas), M. Srebre (klavir), Avgusta Šantel (violina), Sonja Škapin (solopetje), N. Špaček (violina), Vilko Šušteršič (otroški pevski tečaj), Dimitrij Tančević (kontrabas), Lida Vedral (sluhovne vaje), H. Vesely (violončelo), Emil Vitek (trobenta), V. Volovšek (kontrabas), Ema Vrabec (klavir) in Minka Zacherl (otroško petje, dekliški zbor).
- 23 Cvetko Budkovič, *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem I* (Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1992), 127–9.

pri oblikovanju mariborske kulture. Vse šolske prireditve so pospremile številne ocene v dnevnem časopisju, ki je prinašalo nevhvaležno subjektivno mnenje piscev kritik. Poudariti je potrebno poročanje mariborskega nemškega časnika *Marburger Zeitung*. V slednjem so nemški poročevalci, med njimi posebej dr. Eduard Butchar, društvu izkazovali posebej veliko pozornosti in naklonjenosti, kar zaradi nacionalne usmerjenosti časnika velja upoštevati kot resno in objektivno kritiko. Rezultatom dela glasbene šole so večinoma bili naklonjeni tudi slovenski poročevalci. Eduard Butchar je po produkciji v šolskem letu 1929/30 v *Marburger Zeitung* zapisal, da je šola ena izmed najboljših v državi. Če upoštevamo poročevalčevo nacionalno pripadnost in njegovo skoraj gotovo seznanjenost z delom drugih glasbenih ustanov moremo sklepati, da objavljeni članki odražajo objektivno in premišljeno kritiko. Njegovo pisanje navsezadnje potrjuje tudi dejstvo, da so samo dva meseca kasneje učenci glasbene šole pripravili zahteven koncert Dvořakovega *Mrtvaškega ženina*.²⁴ Dokaz velikih hotenj in želja glasbene šole je zelo odmevno gostovanje (prav tako z *Mrtvaškim ženinom*) v Beogradu, kamor je pod vodstvom Josipa Hladka Bohinjskega odpotovalo 250 učencev.²⁵ Veliko kritik nastopov učencev sta objavila skladatelja Vasilij Mirk in Karol Pahor, sicer tesno povezana z mariborsko GM. Mirk kot vodja pevskega zbora in Pahor kot učitelj na glasbeni šoli. Njuno utemeljeno in kritično ter strokovno vrednotenje moremo razumeti kot nepristransko. Toliko bolj pa je vendar verjeti ocenjevalcem produkcij in koncertov, ki niso prihajali iz okolja mariborske GM. Eden takšnih je bil Marijan Lipovšek, profesor na konservatoriju GM. Ob 20-letnici delovanja GM Maribor je zapisal, da so učenci šole »pokazali prilično visoko stopnjo zrelosti, tehnične izvežbanosti in muzikalnega znanja.«²⁶

Dokaj tehten in prepričljiv pokazatelj vloge mariborske GM je tudi veliko število člankov, objavljenih v dnevnem časopisju. Največ prispevkov so objavljali *Jutro*, *Mariborski večernik Jutra*, *Marburger Zeitung*, *Slovenec*,

24 Dr. E. B. [Eduard Butchar], »Schüleraufführung in der 'Glasbena Matica'«, *Marburger Zeitung* 70, št. 73 (16. marec 1930): 10, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-RSW1NCCZ>.

25 Anon., »Lep sprejem gojencev mariborske Glasbene Matice v Beogradu«, *Jutro* 12, št. 33 (10. februar 1931): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-1REHQIGD>; Tone Potokar, »Mariborska Glasbena Matica v Belgradu«, *Slovenec* 59, št. 36 (14. februar 1931): 6, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-S2OOEAU7>; Anon., »Laskave kritike koncerta mariborske Glasbene Matice v Beogradu«, *Jutro* 12, št. 35 (12. februar 1931): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-DRR9XMoF>.

26 Marijan Lipovšek, »Jubilejna proslava šole mariborske Glasbene Matice«, *Jutro* 20, št. 120 (25. maj 1939): 9, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GF5PAKX6>.

Straža in Tabor. Pomembno vlogo GM in zanimanje javnosti za njeno delovanje potrjuje vsakoletno število objav v različnih dnevnikih, ki se giblje med 20 in 60 prispevkov, med letoma 1919 in 1941 tako v povprečju preko 30 objav na leto. Porast števila prispevkov je zaslediti predvsem v jubilejnih letih, ob gostovanjih GM (v Beogradu, Novem Sadu in Osijeku, v Švici in Avstriji, v Skopju, Kumanovem, Leskovcu, Nišu, Kruševcu in Šabcu, in gostovanju glasbene šole GM v Beogradu) ter v kriznih obdobjih društva (razveljavljena pravila glasbene šole GM, odpoved šolskih prostorov).²⁷

Delovanje šole GM so zaznamovali osebnostni in profesionalni vplivi skupno petih organizacijskih vodij – ravnateljev. Delo ravnatelja je bilo vsekozi, z izjemo zadnjih treh let delovanja društva, združeno z umetniškim vodstvom ansamblov GM.

Ledino mariborskega glasbenega izobraževanja in koncertne dejavnosti je po letu 1918 oral ravnatelj glasbene šole GM *Fran Topič*. Topič je bil predan glasbenik – učitelj violine, klavirja, solopetja, teorije, komorne igre ter vodja deklliškega zbora in dijaškega orkestra. Poleg tega je opravljal še posle, ki mu jih je nalagala ravnateljska funkcija ter vodil orkester GM, katerega delovanje je obudil, in po odhodu prvega zborovodje Oskarja Deva prevzel še vodenje društvenega pevskega zbora.²⁸ Kmalu je uvidel nujnost globlje glasbene izobrazbe mariborskih glasbenikov, zato je v letu 1921 predlagal predavanja o teoriji, harmoniji, glasbeni zgodovini in pevski tehniki,²⁹ ter v svojem zadnjem letu v GM dal pobudo za informativne vzgojne

27 Manja Flisar, »*Delovanje mariborske Glasbene Matice*« (diss., Univerza v Ljubljani, 2008).

28 Našteto je precejšen zalogaj za eno osebo, posebej v začetni razvojni stopnji GM Maribor, ko je bilo treba delovanje celotnega društva šele organizirati. S požrtvovalnim delom in predstavljanjem izobraževalnih dosežkov širši publiki in strokovni javnosti je bilo treba dokazati upravičenost ustanove, kar je, zaradi velikih pričakovanj, terjalo precejšnje napore. Vsekakor je Fran Topič osebnost, ki je tvorno prispevala k izobraževalnemu in umetniškemu zagonu pomembne kulturne ustanove. Njegov doprinos k organizaciji izobraževalne dejavnosti, njegovo pedagoško delo in umetniško udejstvovanje v obdobju pionirstva mariborskih kulturnih institucij ga uvrščajo med tvorce glasbene kulture in kulture Maribora nasploh. Posebej se je zavzel sestaviti orkester, ki ga Slovenci v Mariboru, razumljivo, do prevrata niso imeli. Kot ravnatelj in dirigent je imel možnost okrepiti in utrditi organsko povezanost glasbene šole z društvenima ansambloma. V glasbeni šoli je med drugim posebej vzpodbujal gojenje komorne glasbe. V času Topičeve prisotnosti v GM so delovali šolski godalni kvintet (pod vodstvom Topiča), godalni kvartet (pod vodstvom Frana Serajnika) in kvartet violončel (pod vodstvom Emerika Berana), ki so se uspešno predstavljali na šolskih nastopih.

29 Anon., »Glasbena Matica v Mariboru«, *Tabor* 2, št. 40 (19. februar 1921): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-J82XADED>.

mladinske koncerte. Že v prvem letu je glasbeno šolo vpel v koncertno življenje Maribora. V tretjem šolskem letu je osnoval dijaški orkester, iz katerega bi pridobival v glasbeni šoli izobražene inštrumentaliste za društveni orkester. Ko strnemo Topičeva prizadevanja v GM Maribor, ni težko zaznati njegovega celostnega pogleda na glasbeno umetnost in delovanja v smeri uresničevanja tega.³⁰

Topiča je nasledil *Josip Hladek Bohinjski*, ki je skrbel za obstoj in razvoj obeh društvenih ansamblov, ki ju je uspešno pomlajeval z učenci glasbene šole. Vasilij Mirk je zapisal, da so veliki uspehi učencev GM pravi čudež, njihovi javni nastopi pa temeljito pripravljeni ter da so bile izvedbe zbora in šolskega orkestra takšne, kot jih »ne srečaš tako zlepa niti pri zrelejših kompleksih«.³¹ Pregled delovanja GM med letoma 1925 in 1933 nas privede do zaključka, da se je Josip Hladek Bohinjski oblikovanja društvenega orkestra lotil zelo sistematično. Na poti k pridobivanju članov za orkester se je Hladek preko časnikov obračal kar neposredno na starše, da naj pri vpisu v glasbeno šolo svojih otrok ne usmerjajo le k violini in klavirju. Pri nakupu pihal in trobil je učencem obljubljal finančno podporo.³² Najodmevnejši rezultati dela so bili doseženi s koncertom Dvořakovega *Mrtvaškega ženina* v Mariboru in Beogradu ter s koncertoma ob 200-letnici rojstva Josepha Haydna. Da so bile izvedbe učencev šole (orkester in mladinski zbor) pod Hladkovim vodstvom na visoki ravni potrjuje tudi dejstvo, da so obe prireditvi v čast klasicističnemu skladatelju prenašale vse radijske postaje tedanje države. Časniki so poročali, da se je le redko ponudila priložnost slišati kakšno glasbeno delo »v taki jasnosti, vseskozi premišljeni in utemeljeni obliki«. Poudariti velja, da so tudi na drugi Haydnovi proslavi, ko je bil izveden oratorij *Stvarjenje*, glavnino orkestra predstavljali prav učenci glasbene šole mariborske GM.³³

Na mestu ravnatelja se je Hladek obdržal osem let. Začasni vodja glasbene šole GM je po njegovem odhodu postal skladatelj *Ubaldo Vrabec*, učitelj violine in namestnik umetniškega vodje pevskega zbora. Organizacij-

30 Anon., »Poslovilni večer«, *Naša straža* 2, št. 32 (22. marec 1926): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-K1MWO9FC>.

31 V. M. [Vasilij Mirk], »Mladinski koncert«, *Mariborski večernik Jutra* 3, št. 105 (10. maj 1929): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-BHBCRLOV>.

32 Josip Hladek Bohinjski, »Die 'Glasbena matica' den Eltern«, *Marburger Zeitung* 71, št. 224 (13. september 1931): 6.

33 Koprivc., »Haydnova proslava«, *Mariborski večernik Jutra* 6 [13], št. 102 (6. maj 1932): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-T2FPYTMH1>; G., »Haydnova proslava v Mariboru«, *Slovenec* 60, št. 103 (5. maj 1932): 9, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-M89K6IF3>.

ska zmeda, ki je glasbeno šolo zajela med letoma 1933 in 1936, ni bila posebej vzpodbudna za nemoteno izobraževalno in umetniško delovanje GM.³⁴

Delovanje mariborske GM se je ponovno uredilo, ko je umetniško vodstvo pevskega zbora in orkestra ter pouk klavirja, teorije in kompozicije septembra 1935 prevzel *Marjan Kozina*. Klavrno stanje glasbene šole GM ga je najverjetneje kaj kmalu napeljalo na misli o ravnateljevanju, posebej zato, ker je bil Ubald Vrabec nameščen le kot začasni vodja. Leto in pol po prihodu v Mariboru je Kozini uspelo zasesti še položaj prvega moža glasbene šole. Kozina se je načrtov s celotno GM lotil premišljeno. Gradil je strategijo, kako se lotiti tako zbora, odbora in predsednika GM, kar je privedlo do uspešnega in intenzivnega sodelovanja. Kozinov prispevek, ki ga je v štirih letih vnesel v delovanje šole, in zasluge za vsestranski razcvet GM je težko strniti. Že ob prihodu v GM je poudarjal potrebo po izpopolnitvi in razširitvi GM. Uresničeval jo je z obuditvijo mladinskega zbora in orkestra, z uvedbo pouka kromatične harmonike, kontrabasa, pihal, intonacije, harmonije in solopetja, z uvedbo razrednih izpitov, organizacijo šolskega arhiva in izdajo šolskega *Poročila*, ki je poleg produkcij predstavljalo največje propagandno sredstvo šole.³⁵ S pomočjo predsednika GM Rudolfa Ravnika je zasnoval novo obliko šolskih produkcij, nadalje definiral ukrepe, ki naj

34 Vrabec je tako prevzel mesto vodje, katerega osnovna naloga je bila le organizacija osnovnega dela v šoli, za višje cilje pa ta čas najbrž ni bil prav ugoden. Dogajanja v zvezi z glasbeno šolo so njeno delovanje zaznamovala do te mere, da so se v odboru GM porodila razmišljanja o spremenjenih pravilih GM. Šoli je bila po novem dana možnost preureditve, načrt le-te pa je predvideval osnivanje posebnega nadzornega odbora, v katerega bi bili imenovani predstavniki prosvetnega ministrstva, banovine in občine ter predstavniki iz vrst članstva in staršev. Nadzorni odbor bi tako imel svetovalno pravico, o sklepih pa bi dokončno odločal odbor GM. Omenjene organizacijske spremembe pa niso bile v skladu z zahtevami Ministrstva za prosveto, ki je želelo, da bi se glasbena šola popolnoma ločila od društva. Odbor se je pritožil na državni svet in utemeljeval dejstva o nerazdružljivosti šole in društva. Spremembo društvenih pravil je zavrnila tudi banska uprava. V vrtincu dogajanj sta medtem odstopila in prekinila sodelovanje z GM njen dolgoletni predsednik Josip Tominšek (predsednik je bil 12 let) ter podpredsednik in predsednik pevskega zbora Janko Arnuš. Slednji je odstop preklcal in nadalje sodeloval z GM. Morebiti lahko njuna odstopa razumemo tudi kot priznanje krivde, da v korist društva nista napravila več ali dovolj. Anon., »Redni letni občni zbor Glasbene Matice«, *Mariborski večernik Jutra* 8 [15], št. 152 (9. julij 1934): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-3U2YQWTP>; Anon., »Občni zbor Glasbene Matice v Mariboru«, *Ponedeljski Slovelec* 7, št. 28 (9. julij 1934): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-3GO-TOVVC>; Anon., »15 Jahre 'Glasbena Matica'«, *Marburger Zeitung* 74, št. 153 (10. julij 1934): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GFDFHJZC>.

35 »Poročilo za 1. sejo šolskega kuratorija šole GM«, 4. julij 1936, PAM Maribor, Fond GM Maribor, AŠ 3.

bi pripeljali do večje discipline v ansamblih in izdelal koncept koncertnega delovanja GM. Produkcije učencev so v času Kozinovega ravnateljstva glasbeni šoli postopoma vračale ugled, kakršnega je ta imela v Topičevem in Hladkovem času. V zadnjem Kozinovem šolskem letu (1937/38) v GM je število učencev naraslo na 252. Spomnimo, da jih je ob njegovem prihodu bilo 114, nato 174 in 242.³⁶ Posebej korenito se je lotil razširjanja glasbene vzgoje med otroki in mladostniki ter javnega seznanjanja širšega kroga ljudi.³⁷ Da bi mogli prikazati diapazon Kozinovih zaslug, moremo organizacijskemu delu dodati še umetniško, ki bo obravnavano v nadaljevanju. Tudi Kozinovemu odhodu iz GM so naposled botrovala nesoglasja s pevci in odborniki GM.³⁸

36 *Poročilo ob šolskem letu 1937–1938* (Maribor: GM Maribor, 1937), 3–7, PAM Maribor, Fond GM Maribor, AŠ 3.

37 1. Glasbeno šolo GM propagirati po osnovnih, meščanskih in srednjih mariborskih šolah. Naprositi vse upravitelje, ravnatelje, strokovne učitelje in druge, da posvetijo šoli GM največ pozornosti. Pri tem vso pozornost posvetiti dejavnikom, ki bi mogli največ prispevati k popularizaciji šole. To bi bili: a) šolski mladinski pevski zbor, združen iz najboljših pevcev vseh osnovnih šol, ki bi povsod predstavljal šolo GM, tudi z medšolskimi nastopi (Pomladek Rdečega križa itd.). Ob koncu šolskega leta bi se mu omogočil še nastop; b) Osnovati mladinski orkester. Iz vseh srednjih šol je Kozina nameraval zbrati najboljše dijake. Tako bi namesto več orkestrrov na posameznih šolah obstajal samo eden - na šoli GM, ki bi kot tak ob raznih priložnostih nastopil tudi na šolskih proslavah; c) Popularizirati in razširiti pripravljalni tečaj. Zanj bi se po Kozinovem mnenju morala nujno ukiniti vpisnina in članarina, kakor se je to storilo že pri mladinskem zboru in orkestru. Iz tega tečaja bi šola dobivala kader novih, že deloma pripravljenih učencev.

2. Rešiti pereče vprašanje pouka solopetja in pihal. To vrzel je bilo potrebno zapolniti, tudi če bi Matica morala nekaj časa dva učitelja honorirati kljub malemu številu učencev.

3. Osnovati in razpisati nekaj prostih učnih mest, predvsem za predmete, ki so bili skoraj neznani (kompozicijo ter po možnosti solopetje in pihala), pa tudi za čelo, violino in klavir. Kozina je predlagal, da bi se potrkalo pri kakšnem premožnejšem Mariborčanu, ki bi plačal letno šolnino za enega učenca, izbranega med najbolj talentiranimi in revnimi. S tem bi šola gotovo odkrila kak talent, ki se sicer ne bi mogel razviti.

4. Modernizirati in poenostaviti poslovanje šole. Nujna je bila nabava telefona. Poslovanje zavoda brez le-tega je bilo težavno. Kozina je zaključil, da v ravnateljstvo pisarno sodi tudi pisalna miza s predali in mizica za pisalni stroj, ki bi se morala nabaviti v uglednem času. »Šolsko poročilo za sejo centralnega odbora Glasbene Matice dne 21. septembra 1936«, PAM Maribor, Fond GM Maribor, AŠ 3.

38 »Zapisnik tretje redne odborove seje«, 18. oktober 1937, PAM Maribor, Fond GM Maribor, AŠ 3; »Zapisnik X. Redne odborove seje Glasbene Matice«, 30. junij 1938, PAM Maribor, Fond GM Maribor, AŠ 3; »Dopis odbora GM ravnateljstvu glasbene šole GM Maribor«, 21. maj 1938, PAM Maribor, Fond GM Maribor, AŠ 3.

Kot šolskega vodjo so v šolskem letu 1938/39 imenovali *Otona Bajdet*a, učitelja violončela in teorije ter dirigenta mladinskega orkestra in vodje pripravljalnega tečaja. Nekdanji učenec glasbene šole GM Maribor je od Kozine prevzel dobro organizirano in uspešno izobraževalno ustanovo. Posebnih sprememb in novosti v času Bajdetovega vodenja šole ni zaslediti. Poudariti je potrebno še dejstvo, da je Bajde vodil le šolo in tako prekinil dolgoletno prakso kadrovanja ene osebe za vodjo glasbene šole, zbora in orkestra GM. Ustanova si je s produkcijami, posebej ob 100-letnici rojstva Čajkovskega, še naprej utrjevala ugled in potrjevala nujnost svojega obstoja.³⁹ Žal je njeno delo v letu 1938/39 najprej zmotila odpoved prostorov, s čimer ji je grozilo, da za svoje dejavnosti ne bo imela strehe nad glavo, in na posled nemška okupacija.

Glasbeno-izobraževalne dosežke mariborske GM dokončno potrjujejo doma in v tujini uveljavljeni glasbeniki. Nekdanji učenci so postali priznani umetniki – solisti, člani orkestrov in glasbenih ustanov doma in drugod, mnogi pa so se posvetili pedagoškemu delu na glasbenih in drugih šolah. Prve glasbene korake in tovrstno osnovno izobrazbo, v veliki meri odločilno za nadaljnje uspešno delo na poustvarjalnem področju, so na GM Maribor pridobili umetniki in umetnice, katerih število ni veliko, njihovi uspehi pa so več kot pomenljivi.

Glasbena znanja je v pevskem zboru GM pod vodstvom Oskarja Deva pridobivala Marica Lubej (Brnice, *Braunitzen*, 20. 3. 1902 – Maribor 9. 2. 1983), sopranistka, operna in operetna pevka.⁴⁰ V Budkovičevi razpravi *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem* je med bivšimi učenci in učenkami omenjena tudi sopranistka, operna in koncertna pevka Erika Druzovič.⁴¹ Nekoliko prezrta

39 M. [Vasilij Mirk], »Lepi uspehi šole Glasbene Matice«, *Mariborski večernik Jutra* 14, št. 124 (4. junij 1940): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-LOGUEMIJ>; Dr. E. B., »Musikschaffende Jugend«, *Marburger Zeitung* 80, št. 117 (26. maj 1940): 5.

40 V sezoni 1919/20 je postala članica opernega zbora mariborskega gledališča in po 3 letih tudi solistka. Uveljavila se je predvsem v operetnih vlogah; pela je tudi v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani. Največji uspeh je imela z naslovno vlogo v opereti *Mala Floramye* I. Tijardoviča. Po letu 1945 je bila nekaj časa angažirana v Osijeku, nato se je vrnila v Maribor. Tu je nastopila v številnih opernih vlogah, ki jih je pevsko in muzikalno prepričljivo oblikovala: *Čo-Čo-San* (Giacomo Puccini, *Madame Butterfly*), *Marinka* (Bedřich Smetana, *Prodana Nevesta*), *Mimi* (Giacomo Puccini, *La Bohème*), *Djula* (Jakov Gotovac, *Ero z onega sveta*), *Morana* (Jakov Gotovac, *Morana*). Leta 1930 je sodelovala pri snemanju nemškega zvočnega filma *Das Lied ist aus* s takrat zelo priljubljenim filmskim igralcem Ernstom Verebesom.

41 Rodila se je 1. junija 1911 v Mariboru v znani glasbeni družini. Diplomirala je iz solopetja na Glasbeni akademiji v Zagrebu. Gostovala je v številnih operah (Berlin,

je do danes ostala v Mariboru rojena igralka in pevka z vzdevkom »dunajski slavček« Elfie Mayerhofer (Maribor, 15. 3. 1917 – Maria Enzerdorfs (Spodnja Avstrija), 28. 12. 1992).⁴² Nesporno je prvo glasbeno izobrazbo na GM pridobil svetovno znan bas-baritonist Tomislav Neralić. Bil je učenec violinkega oddelka učitelja Frana Serajnika. Veliko časopisnih kritik je prinašalo dobre ocene njegovih nastopov na šolskih produkcijah mariborske

Hamburg, München, Milano, Rim, Neapelj, Benetke, Genova, Antwerpen, Haag, Amsterdam, Dunaj, Bern itd.) in oblikovala vrsto pomembnih opernih in operetnih vlog: *Džula* (J. Gotovac, *Ero z onega sveta*), *Suzana* (W. A. Mozart, *Figarova svatba*), *Violletta Cavallini* (E. Cálmán, *Vijolica z Montmartra*), *Hana Glawari* (F. Lehar, *Vesela vdova*). Po letu 1945 je delovala v Sarajevu kot pedagoginja in režiserka. Ne moremo z gotovostjo trditi, da je po vsej Evropi znana pevka Erika Druzovič obiskovala glasbeno šolo GM, mogoče pa je domnevati, saj se je v delovanje ustanove aktivno vključeval njen oče Hinko Druzovič. Tudi enciklopedije, knjižne izdaje in časopisne objave, ki zajemajo pevkino življenjsko in umetniško delovanje, ne navajajo samih začetkov njenega glasbenega šolanja. Primož Kuret, »Erika Druzovič«, v *Sto slovenskih opernih zvezd* (Ljubljana: Prešernova družba, 2005), 96–7.

- 42 Že kot otrok je v Mariboru sodelovala pri uprizoritvah pravljic in na cerkvenih koncertih. Osnovno glasbeno izobrazbo si je pevk pridobila na glasbeni šoli GM v Mariboru. Zasledimo jo kot nastopajočo na šolski produkciji in, s strani kritika Vasilija Mirka, pohvaljeno učenko višjega razreda klavirja iz razreda učiteljice Marije Finžgar ob koncu šolskega leta 1932/33. Študij je nadaljevala na Visoki šoli za glasbo v Berlinu, na »Sternchen Konserwatorium« in pri glasbenem pedagogu Fredu Hustleru. Pri petnajstih letih je debitirala kot Cherubin v Mozartovi *Figarovi svatbi*. V sezoni 1940/41 je bila kot operetna pevka angažirana v Münchenskem »Theater am Gärtnerplatz«, delovala je tudi v berlinskem »Metropoltheater«, hkrati pa pričela uspešno kariero filmske igralka. Leta 1942 je z vlogo v filmski komediji *Meine frau Teresa* postala ljubljenska občinstva in naslednje leto posnela film *Das Lied der Nachtigall*. Leta 1949 je na povabilo dirigenta Herberta von Karajana v Salzburgu nastopila v *Figarovi svatbi* ob slavni pevki Marii Cebotari. Med letoma 1949 in 1956 je delovala pretežno v Wiener Volksoper, kjer je briljirala v vlogi Adele v opereti *Netopir*, od leta 1946 tudi v Wiener Staatsoper, katere redna članica je bila med letoma 1950 in 1956. Od leta 1957 je bila angažirana v »Deutsche Oper am Rhein«, gostovala je v Hamburgu, Frankfurtu, Bremnu, Dortmundu in Wiesbadnu ter prepevala na koncertnih turnejah po vsem svetu. Leta 1972 se je poslovila od odrskih desk. Bila je najbolj priljubljena interpretinja Johanna Straussa svojega časa. Slavo so ji prinesle večinoma glavne vloge v nemških glasbenih filmih (*Frauen für Golden Hill*, *Hotel Sacher*, *Der Vorhang fällt*, *Das kleine Hofkonzert*, *Wir bitten zum Tanz*, *Das Himmelblaue Abendkleid*, *Der Puppenspieler*, *Wiener Melodien*, *Höllische Liebe*, *Anni*, *Gelibter Lügner*, *Küssen ist keine Sünd*, *Verlorene Melodie*, *Abschiedsvorstellung*, *Die Landstreicher*, *Ein Mann mit Grundsätzen*, *Musik in Salzburg*, *La reine des valse*, *Das gab's nur einmal*, *Madame Pompadour*). V svoji bogati karieri je prejela veliko nagrad, med njimi Zlato častno odlikovanje dežele Dunaj in Kipec Johanna Straussa V. M. [Vasilij Mirk], »Delo naše glasbene šole«, *Mariborski večernik Jutra* 7 [14], št. 115 (20. maj 1933): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-HSXL7Z9Y> Czeike, »Elfie Mayerhofer«, v *Deutsche Biographische Enzyklopädie* 7, ur. Walter Killy in Rudolf Vierhaus (München: K. G. Saur, 1998), 12.

GM.⁴³ Na glasbeno pot je v mariborski GM stopil tudi slavni tenorist, operni in koncertni pevec Hieronim (Noni) Žunec (Maribor, 7. 5. 1921 – 28. 12. 2004).⁴⁴

Pevcem sledijo inštrumentalisti, katerih glasbena uveljavitev vključuje tako solistično kot komorno glasbeno udejanjanje doma in po svetu. Na uspešno glasbeno pot je na glasbeni šoli mariborske GM stopil violončelist in pedagog Oton Bajde (Zadar, 20. 1. 1906 – Maribor, 22. aprila 1993).⁴⁵ Oton Bajde, v mariborskem in tudi slovenskem glasbenem prostoru pio-

- 43 Tomislav Neralić, rojen v Karlovcu 9. 12. 1917, je nadaljeval glasbeno šolanje (solo-petje) na Glasbeni akademiji v Zagrebu in diplomiral leta 1941 (Lav Vrbanić). Že leta 1939 je v Zagrebški operi debitiral kot redovnik (Giuseppe Verdi, *Don Carlos*) in bil takoj angažiran (do 1943). Med letoma 1943 in 1948 je bil član dunajske Državne opere, nato se je vrnil v Zagreb, kjer je ostal do leta 1955 in ustvaril številne operne vloge. Od tega leta je bil solist v berlinski Nemški operi, kjer je leta 1963 dobil naziv komornega pevca. Vzporedno je bil nekaj časa član Hamburške opere in stalni gost Zagrebške opere. Njegove pevske odlike so bile: visoki bas, velik obseg, nenavadna moč, izenačenost in zvočnost. Nadalje se je odlikoval po izrednem spominu, veliki glasbeni izobrazbi, bogati muzikalnosti in smislu za interpretacijo. V svoji 40-letni karieri je pel več kot 130 opernih vlog in 40 oratorijskih partov, in to v več kot 3500 nastopih. Kot pevcu so ga odlikovale izredna muzikalnost, velika pevska kultura in posebne igralske sposobnosti. Bil je posebej znan kot izreden pevec bas-baritonskih vlog v Wagnerjevih operah. Gostoval je po številnih evropskih in ameriških mestih (Mehika, Brazilija, Urugvaj, Argentina), pa tudi v Izraelu in Egiptu. Za svoje umetniško delo je dobil številne nagrade in priznanja.
- 44 Solopetja se je učil pri profesorici Zori Ropas. Diplomiral je 1949 na AG v Zagrebu. Debitiral je 1947 v Sarajevu kot *Vojvoda v Rigolettu* G. Verdija; 1948 do 1981 je bil eden vodilnih pevcev zagrebške Opere. S svetlim in prodornim lirskim tenorjem ter veliko muzikalnostjo je interpretiral nekaj 10 vlog iz železnega repertoarja ter več kot 300-krat nastopil kot *Mića* (Jakov Gotovac, *Ero z onega sveta*). Gostoval je v Veliki Britaniji, Avstriji, Grčiji, Italiji, Nemčiji in Švici. Peter Bedjanič, »Žunec, Noni«, v *Enciklopedija Slovenije* 15: *Wi–Ž*, ur. Marjan Javornik (Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001), 382; Majda Clemenž, »Žunec, Noni«, *Slovenska biografija* (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstveno raziskovalni center SAZU, 2013), <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi912113/>.
- 45 Prvotno je bil v glasbeni šoli GM učenec v razredu violinskega pedagoga Jana Šlaisa, kasneje pa je obiskoval pouk violončela pri Emeriku Beranu in L. Comelliju. Študij violončela je končal leta 1933 na konservatoriju v Ljubljani, nato je deloval na eni izmed mariborskih osnovni šol, ljubljanski gimnaziji in na šoli GM v Mariboru; tu je bil od leta 1938 ravnatelj. Po 2. svetovni vojni je do leta 1962 vodil glasbeno šolo (nižja in srednja stopnja) v Mariboru, nato je poučeval do leta 1966 kot redni profesor na AG v Ljubljani. Kot solist in komorni violončelist je bil pred 2. svetovno vojno ena vodilnih osebnosti; nastopal je v klavirskem triu, v ljubljanskem godalnem kvartetu ter koncertiral doma in v tujini (Firence, Gradec, Dunaj) in snemal za radijske postaje. Kot pedagog je zlasti na AG vzgojil vrsto odličnih slovenskih glasbenikov. Bil je častni član Društva glasbenih pedagogov Slovenije in Društva glasbenih umetnikov Slovenije.

nir v organizacijskem, glasbeno pedagoškem in umetniškem področju, je prejel številne nagrade in priznanja. S prizadevanji ob ustanovitvi Državne glasbene šole v Mariboru (današnji Konservatorij za glasbo in balet Maribor) leta 1945 in zavzetim pedagoškim delom je nadaljeval tradicijo GM in postavil trdne temelje nadaljnjemu glasbenemu izobraževanju v mestu.⁴⁶ Prva glasbena znanja si je na GM pridobival doma in v tujini uspešen fagotist Ivan Turšič (Maribor, 26. 2. 1914 – Beograd, 8. 12. 1983.⁴⁷ Prav tako se je na GM, v razredu Ubalda Vrabca, začel učiti igre violine Slavko Zimšek (Maribor, 2. 3. 1928–2014).⁴⁸ Med bivše učence mariborske GM lahko šte-

46 Marjana Šef, »Oton Bajde« (dipl., Univerza v Mariboru, 2006); Manja Flisar, *Sledi glasbe in plesa* (Maribor: Srednja glasbena in baletna šola Maribor, 2006).

47 Med letoma 1919 in 1933 je obiskoval pouk klavirja pri profesorici Lizi Serajnik (prvo leto pri Horakovi). Iz poročil s šolskih produkcij izvemo, da je sodil med najuspešnejše učence mariborske GM. V letih 1933–36 je nato študiral klavir (Janko Ravnik) in fagot (Josip Pokorny) na konservatoriju v Ljubljani in tam leta 1937 tudi absolvirati na PF, 1938 pa je diplomiral iz študija fagota na GA v Zagrebu (J. Ježek). Izpopolnjeval se je v Strasbourgu (P. Kleiber, 1938, 1951). Od 1938 je deloval v Beogradu v orkestrih opere in filharmonije, od 1946 tudi kot redni profesor na Glasbeni Akademiji. Bil je med vodilnimi fagotisti povojne časa in je koncertiral v jugoslovanskih in evropskih glasbenih središčih. Izvajal je mnoga solistična in komorna dela za fagot slovenskih in jugoslovanskih skladateljev (krstne izvedbe del Uroša Kreka, Primoža Ramovša, Alojza Srebotnjaka, Lucijana Marije Škerjanca). Deloval je tudi v komornih skupinah (beograjski pihalni trio in kvintet) in kot dirigent orkestrrov v posebnih zasedbah za pihala in trobila v Beogradu in Ljubljani. Rafael Ajlec, »Turšič, Ivan«, *Slovenska biografija* (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstveno raziskovalni center SAZU, 2013), <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi738208/>.

48 Srednješolski študij je zaključil leta 1952 pri Tarasu Poljancu na Državni glasbeni šoli v Mariboru. Leta 1957 je diplomiral na ljubljanski AG v razredu prof. Leona Pfeiferja in nato postal koncertni mojster takratnega orkestra Radia Ljubljana, današnjih Simfonikov RTV Slovenija. Leta 1958 je zaključil podiplomski študij in se nadalje udeleževal številnih mednarodnih tečajev. Pri Simfonikih RTV Slovenija je igral kot violinist (od 1957), kot koncertni mojster in solist pa med letoma 1959 in 1993. Kot solist je nastopal v Nemčiji, Avstriji in Italiji ter bil redni gost slovenske glasbene scene. Ustanovil je Slovenski godalni kvartet (1968–1980) in z njim odigral preko 50 koncertov, vodil Koroški godalni kvartet, sodeloval v orkestru Slovenskih solistov, v zagrebškem Komornem orkestru, v orkestru bivše Jugoslovanske radiodifuzije ter Komornem orkestru RTV Ljubljana oziroma Slovenija. Že v času študija je poučeval violino na KUD Jože Hermanko v Mariboru, v Ljubljani pa na GŠ Sentvid. Več desetletij je poučeval na SGBŠ v Ljubljani in vzgojil preko 30 diplomantov violine. Bil je član mnogih domačih in tujih žirij. Na AG v Ljubljani je sprva deloval kot višji predavatelj (od 1992), leta 1997 pa je bil izvoljen v docenta za violino, komorno in orkestralno igro. Med nagradami velja omeniti jugoslovanski Red Republike z bronastim vencem (1989), Bettetovo nagrado DGUS (1998) in Škerjančevo priznanje SGBŠ (2000). Franc Križnar in Tihomir Pinter, *Sto slovenskih glasbenikov* (Ljubljana: Prešernova družba, 2002), 234.

jemo tudi pianista in pedagoga dr. Romana Klasinca (Pragersko 16. 7. 1907 – Maribor, 17. 7. 1990).⁴⁹ Zabeležke v Opravilnem zapisniku GM⁵⁰ nam pričajo, da je glasbeno šolo GM obiskovala tudi klavirska pedagoginja Darinka Bernetič (Gorica, 14. 3. 1925–2019).⁵¹ Med učenci GM zasledimo še veliko slovensko dirigentsko ime. Prva glasbena znanja si je v Mariboru pridobil v Evropi in posebej Argentini priznan dirigent in pedagog Drago Mario Šijanec, psevdonim *Mariano Drago* (Pulj, 18. 12. 1907 – Buenos Aires, 2. 11. 1986).⁵²

49 Študij klavirja je nato končal leta 1929 na Akademiji za glasbo in gledališko umetnost na Dunaju in 1934 doktoriral na dunajski FF z disertacijo *Die konzertante Klaviersatztechnik seit Liszt*. V letih 1935–1941 je poučeval klavir na šoli GM v Mariboru, 1941–1944 na Visoki šoli za glasbeno vzgojo v Eggenbergu pri Gradcu, 1946–1972 pa na Srednji glasbeni šoli in PA (1960–1963) v Mariboru. Kot pianist je nastopal solistično in s simfoničnimi orkestri v Mariboru, Ljubljani, Gradcu in na Dunaju; sodeloval je tudi v Mariborskem triu. Krstno je izvedel mnoge slovenske klavirske skladbe.

50 »Opravilni zapisnik GM«, 23. 09. 1937–31. 03. 1941, Pokrajinski arhiv Maribor, Fond GM Maribor, AŠ 4.

51 Klavirske igre se je učila v Mariboru pri Ervini Ropas in na Srednji glasbeni šoli v Ljubljani (Janko Ravnik, Jadviga Štrukelj Poženel). Diplomirala je leta 1953 na Akademiji za glasbo (Andrej Trost). Izpopolnjevala se je pri Yvonne Loriod v Parizu. Zaposlena je bila kot klavirski pedagog v Ljubljani. Na Zavodu za glasbeno in baletno izobraževanje je osnovala eksperimentalni razred z izvirno pedagoško metodo, ki se je opirala na sodobne dosežke klavirske tehnike, a brez delitve na tehnično in muzikalno izobraževanje. Bernetičeva je avtorica neposredne pedagoške metode, ki izvira iz glasbenih lastnosti kompozicije, medtem ko tehnično obvladovanje klavirske igre temelji na kompozicijskem stavku, brez etud in drugih samostojnih tehničnih vaj. V skladu s tem je izbirala skladbe, ki so primerne za učenčevo sposobnost razumevanja, ter spodbujala improvizacijo in ustvarjalnost. Po teh načelih je napisala *Klavirski učbenik* in sestavila zbirko skladb svojih učencev.

52 Kritike produkcij mariborske GM ga omenjajo med letoma 1919 in 1925. Bil je nadvse uspešen učenec violine v razredu ravnatelja Frana Topiča, kar dokazujejo odlične ocene njegovih izvajanj. Osnove njegove glasbene vzgoje v glasbeni šoli GM so bile na trdnih temeljih, kar potrjuje njegovo nadaljnje šolanje na konservatoriju v Pragi, kjer je leta 1932 diplomiral iz dirigiranja, kompozicije in viole. V letih 1932–1935 se je izpopolnjeval v Parizu, nato je bil v letih 1935–1945 dirigent radijskega orkestra v Ljubljani. Leta 1947 se je naselil v Argentini in postal stalni dirigent v gledališču Teatro Argentino v La Plati; tu je ostal 32 let in leta 1954 na univerzi ustanovil katedro za dirigiranje, prvo v Južni Ameriki, se uveljavil kot pedagog in prejel naziv častnega profesorja. V letih 1957–1974 je bil stalni dirigent mestnega simfoničnega orkestra v Buenos Airesu ter gostoval v Argentini in Evropi. Leta 1952 je ustanovil Mozarteum Argentino, najuglednejšo argentinsko ustanovo za izvajanje Mozartovih del. Šijanec je tudi komponiral (baleta *Ptič samoživ* in *Srednjeveška ljubezen*, ok. 1927) in zbiral ljudsko glasbo. V Argentini je bil ustvarjalni član Slovenske kulturne akcije, priredil pa je tudi več slovenskih in argentinskih ljudskih pesmi za slovenske pevske zборе.

Glasbena šola GM je bistveno segla v reševanje problematike glasbene izobraženosti in posledično koncertne dejavnosti v tem delu Slovenije. Izobraževala je mlade glasbenike in tako postopoma in kakovostno izpolnjevala vrzeli. Nenazadnje je glasbena šola bistveno povečala število glasbenih učiteljev, obenem pa je vzgajala mariborsko koncertno občinstvo. Podatek o 322 učencih, ki so se v glasbeno šolo GM vpisali v prvem šolskem letu nam potrjuje, da je mesto ob Dravi tovrstno izobraževalno ustanovo potrebovalo. Da je delo bilo sistematično in kakovostno zastavljeno, moremo utemeljevati s prisotnostjo takrat najpomembnejši mariborskih glasbenikov (Hinko Druzovič, Emerik Beran, Viktor Parma, Ferdo Herzog), ki so si zamislili organizacijo šole po evropskem vzoru. Ko skušamo povzeti prizadevanja mariborske GM, ki jih je kazala na izobraževalnem področju, moramo upoštevati stvarne družbene in politične razmere, kakor tudi nezadostnost slovenske in splošne kulturne tradicije Maribora. Potrebno je poudariti pomanjkanje usposobljenih kadrov in denarnih sredstev, ki je nemalokrat zanetilo nesoglasja znotraj društva. Upoštevati je potrebno težave s prostori, ki so bili vseskozi pretesni, ob koncu 30-ih let pa odpovedani. Kljub temu je šola GM Maribor v slovenskem prostoru zasedla mesto uglednega zavoda. Učenci niso sodelovali le na šolskih prireditvah, temveč so, predvsem najuspešnejši, nastopali tako na odmevnih društvenih prireditvah GM kot na prireditvah drugih izobraževalnih ustanov. S sodelovanjem v pevskemu zboru ter društvenem orkestru in komornih zasedbah so predstavljali glavnino glasbenih poustvarjalcev in izobražencev v Mariboru. Delovanje mariborske GM je primerljivo z delovanjem ljubljanske vzornice. Obe ustanovi je, glede na število prebivalstva, obiskovalo procentualno izenačeno število učencev, izenačeno pa je bilo tudi število zaposlenih učiteljev. Tovrstna dejstva so dokaz smotrne organizacije in predvsem nagle rasti glasbenega izobraževanja v Mariboru. Glede metod in pristopov k poučevanju na glasbeni šoli GM v Mariboru lahko predvidevamo, da so bile v skladu z izobraževanjem in izkušnjami posameznih učiteljev. Podrobnih podatkov o učnih postopkih, uporabljeni didaktičnih sredstvih in literaturi ni. V zvezi z didaktičnimi postopki je možno predstaviti le zelo redke poskuse izdaje pedagoškega gradiva v GM Maribor. Delovanje glasbene šole GM in dogajanja v zvezi z njo so pozorno in naklonjeno spremljali slovenski in nemški poročevalci. Pod ocenami so se podpisovali nekateri vidni glasbeni ustvarjalci, kar posredno priča o zavzetem in odgovornem delu ustanove.

Med okupacijo so glasbeno šolo GM prevzeli Nemci in jo poimenovali »Musikschule für Jugend und Volk«. Uvedli so množičen pouk harmonike, citer, kitare, frulice, mladinskega petja in raznih vokalno-instrumentalnih skupin. Pouk, kjer so se izvajali le nemški skladatelji ter nemške ljudske pesmi in plesi, je imel namen predvsem germanizirati učence in poslušalce. Šola je zaradi vojnih razmer oktobra 1944 prenehala delovati.⁵³

Koncertna in druge dejavnosti GM Maribor

Koncertno življenje GM predstavlja drugi temelj njenega delovanja. Ob bok glasbeni šoli tako stoji dejavnost, ki je v največji meri skrbela za prepoznavnost ustanove. Že v ustanovni koncertni sezoni sta pričela z delom tako pevski zbor kot društveni orkester. Prvi koncerti so v glavnem skrbeli za zadovoljevanje širših poslušalskih potreb, pevski zbor pa je s številnimi nastopi v prvem letu delovanja predvsem uresničeval narodnobuditeljska prizadevanja. Z leti se je ljubiteljsko petje in muziciranje postopoma razvilo v solidno umetniško raven izvedb. Pogoje zanje je ustvarila GM sama. Tvorino sodelovanje izobraževalne in koncertne dejavnosti je iz prvotnega orkestra in pevskega zbora večinoma ljubiteljskih glasbenikov rodilo ansambla z izobraženimi pevci in inštrumentalisti. Trditi moremo, da je uspešna koncertna dejavnost GM v prvi vrsti plod uspešnega dela njene glasbene šole, iz katere so številni člani ansamblov tudi izšli.

Področje koncertnega delovanja pevskega zbor in orkestra je obsegalo prirejanje vokalnih, inštrumentalnih in vokalno-inštrumentalnih koncertov ter šolskih produkcij. V posamezni sezoni so se zvrstili povprečno trije koncerti in predstavitev dela glasbene šole. Velik poustvarjalni prispevek GM h koncertnemu življenju Maribora nam slikajo podatki o tovrstnih dogajanjih v mestu med obema vojnoma. Ker glasbeno življenje mesta ob Dravi v omenjenem času še ni bilo predmet korenitejših znanstvenih raziskav, natančnih podatkov nimamo, približno pa je obseg koncertnega dogajanja vendar moč določiti.⁵⁴ V prvih povojnih letih je bilo v Mariboru organiziranih le od 6 do 8 koncertov, do konca dvajsetih let pa se je število postopoma povzpelo na 21 in tako doseglo kvantitativni višek. V prvi polovici tridesetih let je bilo prirejenih povprečno 16 koncertov letno, do začetka druge

53 Prim. Nevenka Gril, *Glasbena šola Glasbene matice v Mariboru* (dipl., Univerza v Ljubljani, 1982), 22–4.

54 Katalog novejših slovenske periodike Oddelka za domoznanstvo (domoznanska dokumentacija SV Slovenije), ki se nahaja v Univerzitetni knjižnici v Mariboru. Katalog sestavlja obsežna dokumentacija naslovov člankov, objavljenih v različnih virih, največ iz slovenske in nemške periodike, obdelane v listkovnem katalogu.

svetovne vojne pa se je njih število znižalo na skromnih 11. Prevladovali so koncerti pevskih zborov in raznih društev ter solistični in komorni koncerti, na katerih so nemalokrat nastopili tudi svetovno znani umetniki.⁵⁵ Število simfoničnih in vokalno-inštrumentalnih koncertov je bilo skromno. Gostovanj, na katerih bi se umetniki predstavljali s številčnejšimi zasedbami, ni bilo. Zbor in orkester GM sta tako predstavljala odlično osnovo za prirejanje koncertov, predvsem vokalno-inštrumentalnih del. K pestrosti koncertnega življenja so pripomogli še številni gostujoči zbori. Prihajali so iz vse Slovenije, tedanje Jugoslavije, pa tudi iz Avstrije (npr. dunajski deški zbor), Češke, Bolgarije in drugih slovanskih dežel. K privlačnejši ponudbi simfonične reprodukcije so, v sicer zelo skromnem obsegu, pripomogli še glasbeniki Orkestra kraljeve garde, Praška Študentska filharmonija, opera iz Gradca in Slovaška filharmonija. Koncertno delovanje GM Maribor je tako predstavljalo važen delež v koncertnem življenju Maribora. Posebej z organizacijo simfoničnih in vokalno-inštrumentalnih koncertov so glasbeniki GM mariborskemu občinstvu predstavili skoraj edine in tako najpomembnejše tovrstne reprodukcije.

Od ustanovitve dalje je koncertno delovanje GM Maribor kakovostno in količinsko nihalo. Nevarnost za obstoj in nemoteno delovanje pevskega zbora in orkestra so predstavljali številni dejavniki. Menjavanje generacij pevcev in inštrumentalistov, menjave zborovodij in dirigentov, krize organizacijske narave, občasne neugodne zgodovinske in družbene določnice, nepremišljena repertoarna politika in druge neugodne okoliščine so krojile delo zbora in orkestra.

Posamezne razvojne stopnje mariborske GM moremo zaokrožiti z delovanjem njenih vodij. Prvo razvojno stopnjo ustanove, začetke koncertnega delovanja GM, gre v prvi vrsti razumeti kot narodnobuditeljsko delo pevskega zbora pod *Oskarjem Devom*. Z organizacijo prvih poprevratnih koncertov ter prireditev v Mariboru in raznih krajih Slovenije, predvsem ob severni meji, je Dev v letu 1919 z zborom opravil ogromno narodno in kulturno poslanstvo. V treh letih od ustanovitve (v sezonah od 1919 do 1922) je poskrbel za razmah slovenske zborovske pesmi, ki v Mariboru do takrat ni

55 Med drugimi so na mariborskih odrih nastopili violinisti Joan Manèn, Robert Soëtens, Vasa Prihoda, Edith Lorand, Jaroslav Kocian, Zlatko Balokovič, čelist Gaspar Cassado, pianisti Arthur Rubinstein, Ruda Firkušny in Baron Anatol Vietighoff-Schell. Od komornih skupin velja omeniti Ševčikov kvartet, graški Kvartet Michl, Kvartet Zika, Tržaški kvartet, Slovenski kvartet, Ljubljanski komorni kvartet, Mozartov kvartet, Mariborski trio in drugi.

imela priložnosti zveneti v polnem obsegu. Pevski zbor GM je naglo postal glasnik slovenske glasbene ustvarjalnosti v Mariboru in celotni regiji.

Vzporedno z Devovim razširjanjem slovenske narodne in umetne pesmi je bilo s prihodom *Frana Topiča*, ravnatelja glasbene šole GM, prebujeno orkestralno poustvarjanje in ob prevzemu vodstva pevskega zbora tudi umetniška rast slednjega. Na njegov predlog je po ustanovitvi GM poleg pevskega zbora bil oblikovan še orkester, s katerim so bili postavljeni temelji inštrumentalne reprodukcije v Mariboru. Topič je smelo in odgovorno nalogo, ki mu je bila zaupana šest sezon (od ustanovitve do leta 1925), uspešno opravljal in se tako zapisal med pomembne ustvarjalce mariborske glasbene in kulturne zgodovine.⁵⁶ Težo njegovih dejanj moremo tem bolj ceniti, če spomnimo na skromno število izobraženih glasbenikov, ki so bili takrat v Mariboru na voljo. Tako je bil na začetku delovanja vsak član velika pridobitev. Tudi orkestrske pulte so zasedali le redki šolani glasbeniki in po večini ljubitelji ter nekateri boljši samouki. Prevladovali so torej amaterji z omejenimi tehničnimi in umetniškimi zmogljivostmi, tako se orkester kot stalno izvajalsko telo še ni mogel formirati.

Kot že zapisano je Fran Topič prve tri sezone delovanja GM Maribor vodil le orkester, v sezoni 1922/23 pa je od Deva prevzel še vodenje pevskega zbora GM. Z orkestrom je pripravil le po en koncert na sezono, po prevzemu vodstva zbora pa praviloma dva vokalno-inštrumentalna koncerta in nekaj gostovanj. V zadnji sezoni, ki jo je preživel v GM, je pevski zbor peljal na prvo večjo turnejo po Jugoslaviji (1924/25). Zbor in orkester, ki sta prva štiri leta od ustanovitve največ delovala in koncertirala ločeno, je Topič, naposled odgovoren za oba ansambla, združil v študiju vokalno-inštrumentalnih del. Februarja 1924 je na oder postavil kantato Hugolina Sattnerja *V pepelnični noči*. Dobre ocene in navdušenje nad izvedbo so Topiča najbrž

56 Koncertni sporedi GM Maribor pod Devom in Topičem – izvedenih je bilo skupaj 120 glasbenih del – so bili v največji meri oblikovani za zbor (56 %), sledila so dela za orkester (22 %) ter solo pesmi (16 %) in solistične inštrumentalne skladbe (6 %). Več kot polovico skladb so podpisali slovenski skladatelji (56 %), sledijo tuji (32 %) ter hrvaški in srbski (12 %). V vokalni literaturi je Dev posegal predvsem po predstavnikih slovenskega romanticizma in domačih skladateljih, ki so zrlji v tedanja evropska stila naziranja. Iz slovenske vokalne literature so bile na koncertnem odru največkrat izvedene skladbe Emila Adamiča (11 skladb – med njimi pevskemu zboru GM posvečena *Kregala se udova in devojka*), Antona Foersterja (10), Devove lastne skladbe (8), nadalje pa še dela Antona Lajovica (5), Nedvėda, Pavčiča in Kreka (2) ter skladbe Schwaba, Jenka in Hajdriha. Med ustvarjalci tuje literature prevladujejo slovanski skladatelji romanticizma in predstavniki nacionalne glasbe ter nekateri zahodnoevropski romantiki.

opogumile, da se v prihodnji sezoni loti še študija Dvořákové balade za soliste, mešani zbor in veliki orkester, *Mrtvaški ženin*.

V drugi polovici dvajsetih let je Topičevo mesto prevzel *Josip Hladek Bohinjski*. Posebej v prvih dveh sezonah v Mariboru je poskrbel za razgibano koncertno dejavnost obeh ansamblov, ki sta se predstavila vsaj na vokalnem, vokalno-inštrumentalnem in simfoničnem koncertu. Hladkovi smeli načrti so privedli do solidne umetniške zrelosti pevskega zbora, kar je bilo maja 1928 kronano z odmevnim gostovanjem. V švicarskem Baslu, Luzernu, Zürichu in avstrijskem Innsbrucku je zbor navdušil občinstvo ter požel zavidljive kritike. Visokemu številu navkljub pa so Hladkovi začetni uspehi v četrti sezoni (1928/29), po prihodu iz gostovanja v Švici in Avstriji, pričeli popuščati. Sicer je še uspel pripraviti vokalni in vokalno-inštrumentalni koncert. Orkestrska reprodukcija še vedno ni dohajala zborovske, tudi ker nekajletno delovanje glasbene šole še ni obetalo zadostne pomladitve orkestra. Ta je po letu 1925, ko je bil na vrhuncu, hiral in nazadnje razpadel. Ob desetletnem jubileju je GM tako ostala brez orkestra. Že v naslednji sezoni (1929/30) je Hladek razgibal društveno življenje in društveni orkester nadomestil s šolskim, na katerega se je mogel osredotočiti, ko je predal vodenje zbora drugemu zborovodji. Učenci šole, združeni v šolskem orkestru, so naposled predstavljali osnovo društvenega. Po desetletju delovanja GM Maribor so ga tako sestavljali povečini glasbeniki, ki so si glasbena znanja pridobivali prav pod njenim okriljem. Skupina glasbenih ljubiteljev se je tako preoblikovala v orkester osnovno izobraženih inštrumentalistov, kar je mogoče razumeti kot naslednji razvojni korak orkestralnega izvajanja v GM Maribor.⁵⁷

V vsaki sezoni je Hladek načrtoval izvesti vsaj eno glasbeno delo svetovnega slovesa (vokalno-inštrumentalno). Med letoma 1925 in 1930 je mariborskemu občinstvu predstavil deli dveh dunajskih klasikov, med njima simfonijo s praga romantičnega obdobja, nadalje delo slovanskega romantika Dvořáka, in naposled stvaritev slovenskega ustvarjalca.⁵⁸ Enega od vrhuncev poustvarjalne dejavnosti GM je Josip Hladek Bohinjski dosegel

57 Josip Hladek-Bohinjski, »Glasbena Matica v Mariboru in vprašanje njenega godalnega orkestra«, *Tabor* 7, št. 224 (3. 10. 1926): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-YIHPURoP>.

58 Med Hladkovimi vokalno-inštrumentalnimi izvedbami zasledimo Haydnov oratorij za soliste, zbor in orkester *Letni časi*, Beethovnov *Deveto simfonijo*, prišteti pa je treba še, že v prejšnjem poglavju omenjen podvig glasbene šole, izvedbo Dvořákovega *Mrtvaškega ženina*. Edini slovenski predstavnik vokalno-inštrumentalnega dela je bil Vasilij Mirk. Pod Hladkovim vodstvom je bila v Mariboru prvič izvedena njegova kantata za solo, zbor in orkester *Golgota*.

v sezoni 1926/27, ko je pripravil izvedbo *Devete simfonije* Ludwiga van Beethovna. Po dveh koncertih v Mariboru je sledil nastop v Ljubljani, kjer so glasbeniki nastopili pod taktirko dr. Josipa Čerina. Tamkajšnja koncertna sezona 1926/27 je bila skoraj v celoti posvečena 100-letnici Beethovneve smrti.

Potem ko je Hladek na domačih tleh z GM Maribor na reproduktivnem področju dosegel pravzaprav vse, kar si je zadal, mu je za potrditev velikih glasbenih dosežkov manjkala le še uspešna turneja s pevskim zborom. Odhod v Švico je predstavljal višek Hladkove tretje sezone v GM (1927/28), tamkajšnje odmevne nastope pa so potrdili številni domači in tuji časniki.

Maja 1929, ob 10-letnici delovanja mariborske GM, je Hladek po štirih letih zadnjič stopil pred pevski zbor. Krono večera je predstavljal izvedba Mirkove kantate za solo, zbor in orkester *Golgota*. Časniki so poročali o »častno« opravljeni nalogi na »elitni prireditvi«, ki je predstavljal vrhunec pevske sezone.⁵⁹ Omenjen dogodek je bilo Hladkovo sklepno delo na področju vokalne glasbe v Mariboru. Naslednjo sezono ga je na mestu zborovodje zamenjal *Vasilij Mirk*. Delo z orkestrom kljub temu ni zastalo, saj se je Hladek intenzivno ukvarjal z oblikovanjem društvenega orkestra, v katerega je vključil predvsem učence glasbene šole GM. Orkester, katerega člani so bili povečini učenci GM, se je v prihodnjih sezonah uspešno predstavljal mariborski in tudi beograjski publiki.⁶⁰ S svojim umetniškim delovanjem sta Hladek in Mirk zaokrožila drugo razvojno stopnjo ustanove.

V petletni »Mirkovi dobi«, kakor so jo poimenovali v društvu, je zborovodja Vasilij Mirk pripomogel k razcvetu mariborskega zborovskega petja in vokalne reprodukcije nasploh. Med letoma 1929 in 1934 je v okviru

59 tp., »Jubilejni koncert Glasbene Matice«, *Mariborski večernik Jutra* 10, št. 106 (11. maj 1929): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-QUFDXLJG>; Anon., »Slavje mariborske Glasbene Matice«, *Slovenec* 57, št. 106 (11. maj 1929): 3–4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-NWXL88FY>; Dr. E. B. [Eduard Butchar], »Die Zehnjahrfeier unserer 'Glasbena Matica'«, *Marburger Zeitung* 69, št. 132 (19. maj 1929): 9, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GPLBCVKA>.

60 Maja 1930 se je orkester, na godala so igrali večino učenci, mariborskemu občinstvu predstavil z Dvořákovim *Mrtvaškim ženinom*. Februarja 1931 je z istim delom v Beograd odpotovalo 250 učencev glasbene šole. Maja 1932 je dijaški orkester, sestavljen iz 38 učencev – godalcev ob pomoči nekaterih učiteljev in glasbenikov mariborske vojaške godbe, predvsem pri pihalih – izvedel Haydnovo *XI. simfonijo v G-duru*. V istem mesecu je omenjena zasedba orkestra, pri godalih tokrat pomnožena s »prominentnimi« glasbeniki iz Maribora, s pevskim zborom Maribor in solisti Pavlo in Majdo Lovše, Avgustom Živkom in Franjem Neraličem pod vodstvom stolnega kapelnika Janez Ev. Gašpariča izvedla Haydnov oratorij *Stvarjenje*.

koncertne dejavnosti mariborske GM občinstvu predstavil 120 glasbenih del, kar pomenil 24 skladb v sezoni.

Kot skladatelju se je Mirku najbrž zdelo povsem naravno na koncertne sporede vključevati takrat sodobne slovenske skladatelje in na ta način vzpodbujati domačo glasbeno ustvarjalnost. Te je bilo na voljo čedalje več, saj je objave notnega gradiva za pevske zборе vključevalo kar nekaj izhajajočih glasbenih revij. Tako moremo ugotoviti, da je med letoma 1929 in 1933 marsikatero izvedeno delo Mirk naštudiral kmalu potem, ko je bilo objavljeno v *Pevcu* ali *Zborih*. Slednje potrjuje Mirkovo stremljenje k aktualizaciji koncertnih sporedov. Med izvedbami tujih skladateljev velja omeniti skladbe jugoslovanskih skladateljev in predvsem Gračaninovo cerkveno skladbo na staroslovansko besedilo *Liturgia Domestica*. Poleg vokalne reprodukcije se je Mirk lotil tudi vokalno-inštrumentalne. Da je tovrstne literature mariborsko občinstvo pogrešalo, je razbrati iz pisanja skladatelja Karola Pahorja, ki je v eni izmed ocen izrazil željo, da bi »*intelligenten dirigent s svojim krasnim zborom*« v prihodnje pripravil še kakšno večje moderno delo z orkestrom. Precej sodobno naravnemu izboru zborovskih skladb je Mirk sicer dodal nekaj vokalno-inštrumentalnih del, vendar o sodobnejših skladbah ne moremo govoriti.⁶¹ Kljub temu pa je govora o delih, ki za neprofesionalne pevce predstavljajo precejšen tehnični in interpretacijski zalogaj, po katerem velja presojsati dobro kondicijo zbora. Poleg omenjenih je na koncertih Mirk nemalokrat v sporede vključil še dela za solistični inštrument, največkrat violino (Bach, Corelli, Mendelssohn, Schubert in Tartini).

Štiriletno Mirkovo vodenje pevskega zbora bi naposled lahko označili kot nadaljevanje poti vokalnega poustvarjanja, ki jo je začrtal ustanovitelj mariborske GM Oskar Dev. Po desetih letih od ustanovitve je zbor ponovno prevzel vodilno vlogo v koncertnem delovanju mariborske GM.

Slovenska vokalna, zlasti zborovska reprodukcija, ki je po koncu prve svetovne vojne doživela silovit polet, je polagoma pričela izgubljati primat na koncertnih odrih. Predvsem v mestnih središčih, in kjer so razmere to dopuščale, se je postopno uveljavljala simfonična umetnost. Tovrstno prelomno obdobje v GM Maribor beležimo s prihodom *Marjana Kozine*, ki je s porastom orkestrske reprodukcije oblikoval tretjo razvojno stopnjo v delovanju GM Maribor. Z veliko zagnanostjo se je leta 1934 lotil oživljanja

61 Na oder je postavil Beethovnov *Fantazijo* op. 80 za zbor, klavir in orkester, v koncertni obliki izvedel opero Musorgskega *Boris Godunov* in naštudiral odo *Lira in harfa* Saint Saënsa.

skoraj povsem mirujoče dejavnosti društvenega orkestra. Njegov prihod je pomenil začetek »orkestralne« dobe mariborske GM, zaznamovane s številnimi uspešnimi koncerti. S premišljenim delom je v kratkih štirih letih močno povečal ugled tega mariborskega glasbenega društva.

Ob prihodu v Maribor se je Kozina moral soočiti z nezavidljivim stanjem obeh reproduktivnih ansamblov GM. Posebej pereče je bilo vprašanje orkestra, ki je z Mirkom le tu in tam, s priložnostno zbranimi glasbeniki, nastopil na društvenem koncertu. Takoj po nastopu službovanja je Kozina pričel zbirati nove člane orkestra. O težavah s pridobivanjem članstva zbora in orkestra beremo tudi v pismih, ki jih je takrat v Mariboru živeči in delujoči Karol Pahor pošiljal svojemu učitelju Slavku Ostercu. O situaciji v GM Maribor je pisal, da je poleg težav z oblikovanjem orkestra tudi pevskega zboru po odhodu Mirka grozil razpad. Ostercu je nadalje poročal o svoji pomoči Kozini in velikih uspehih pri zavzetem iskanju glasbenikov ter o velikih načrtih z GM.⁶² Potrditev Kozinovega neumornega dela se je pokazala že v naslednji sezoni (1935/36), ko mu je uspelo zbrati dvesto glasbenikov, ki so sodelovali pri izvedbi Verdijevega *Requiema*.⁶³ V vsej preteklosti mariborske GM orkestra ni bilo mogoče sestaviti trdnjše in trajnejše kot se je to zgodilo pod vodstvom Kozine. Posebej naklonjeno mu je bilo vedno večje število učencev iz glasbene šole GM. Bistvenega pomena za rast simfonične glasbe pa je bilo dirigentovo temeljito in osredotočeno delo z orkestrom. Tradicija pevskega zbora, do takrat glavnega reproduktivnega telesa GM Maribor, je bila v obdobju Kozine prekinjena. Že v prvem letu je odpadel predvideni zborovski koncert, ker so se člani zbora z dvema koncertoma preutrudili in zahtevali lažji program. Kozinova stremjenja k višjim ciljem in nezadovoljstvo s stanjem v zboru nam razkriva pismo domačim, v katerem je razmišljal o izključitvi nekaterih pevcev in tožil, kako je pet večernih vaj na teden preveč, da bi se ukvarjal z »oštarijskim programom«. Kot že tolikokrat poprej, se je zdaj ponovno jasno kazala potreba po ločenem vodstvu pevskega zbora in orkestra. S tako ureditvijo dela bi zagotovo oba ansambla delovala brez prekinitev.

62 Ciril Cvetko, Marjan Kozina (Ljubljana: Partizanska knjiga, 1983), 63–70; Dragotin Cvetko, *Fragment glasbene moderne: iz pisem Slavku Ostercu* (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1988), 257.

63 Aleksander Koprivc, »Das Requiem von G. Verdi«, *Marburger Zeitung* 76, št. 85 (12. april 1936): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-OZAHJQV>; –c, »Mariborsko pismo«, *Jutro* 17, št. 93 (22. april 1936): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-AKS9WD97>; n. v., »Verdijev Requiem«, *Mariborski večernik Jutra* 10, št. 82 (9. april 1936): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-LVC-DEZYB>.

Če je Mirk na koncertni oder od 120 skladb postavil kar 81 % zborovskih, 4 % vokalno-inštrumentalnih izvedb, preostalo pa skladbe za vokal in inštrumente, je Kozinov odstotek orkestralnih skladb (53 %) in vokalno-inštrumentalnih (7 %) ter zborovskih (40 %) predstavljal povsem nove smernice oblikovanja koncertnih sporedov GM Maribor. Ti so bili s prihodom Kozine v Maribor skoraj povsem orkestralno obarvani. Največ skladb, izvedenih pod Kozino, je podpisalo tuje ustvarjalno ime (60 %), sledili so slovenski skladatelji (30 %) in jugoslovanski (10 %). Večino skladb predstavljajo orkestralna dela mojstrov klasicizma in romanticizma, edini odmik k sodobnemu ustvarjanju pa je bila izvedba Honeggerjeve simfonične pesnitve *Poletni pastore*. Z izvedbami vokalno-inštrumentalnih⁶⁴ in simfoničnih del⁶⁵ je poživil mariborsko koncertno življenje in znatno dvignil izvajalsko raven orkestra in zbora. Veliko težo imajo tako izvedbe simfoničnih del, ki po vokalno naravnem Mirku predstavljajo programski preobrat GM. Vokalna literatura, po kateri je v samih začetkih pod Devom in desetletje kasneje pod Mirkom posegal pevski zbor, je skoraj povsem izginila iz koncertnih sporedov. Slednje moremo označiti za nazadovanje koncertne dejavnosti mariborske GM, kljub dejstvu, da se je zborovska glasba v širšem prostoru počasi umikala simfonični ustvarjalnosti in poustvarjalnosti. Kozinovo programsko stremljenje je vključevalo tudi premalo simfoničnih izvedb domačih ustvarjalcev, katerih pomembno in nujno prisotnost na koncertnem odru so poudarjali številni opazovalci mariborskega in slovenskega glasbenega življenja. V štirih letih je občinstvu namreč predstavil le Adamičevo *Tatarsko suito*, Foersterjevo balado *Turki na Slevici* in Bravničarjevo simfonično sliko za klavir in godala *Divertissement*.

Odmevi na koncertno delovanje GM v času Kozine so bili pozitivni. Odobravanje je požel predvsem Marjan Kozina, kateremu so kritiki namenili tudi največ pohvalnih besed. Soglašali so, da je s svojo »velikopotezo iniciativnostjo« poskrbel, da je Maribor mogel slišati koncerte, ki bi »zadovoljevali tudi vele mestne glasbene okuse in želje«.⁶⁶

64 Foersterjeva balada *Turki na Slevici* in Verdijev *Requiem*.

65 Beethoven, L. van.: *Eroica* – 3. simfonija v Es-duru, *Uvertura Egmont*; Brahms, J.: *Simfonija v D-duru*; Bruch, M.: *Violinski koncert*; Čajkovski, P. I.: 5. *simfonija v e-molu*, op. 64, *Capriccio italien* op. 45; Dvořák, A.: IV. *simfonija v G-duru* – London-ska, *Koncert v g-molu* op. 43; Honegger, A.: Simfonična pesnitev *Poletni pastore*; Lizst, F.: *Klavirski koncert v Es-duru*; Mozart, W. A.: *Violinski koncert v A-duru*; Wagner, R.: Predigra k komični operi *Mojstri pevci*; Weber, C. M.: *Uvertura k operi Euryanthe*.

66 –c, »Mariborsko pismo«, 7.

Z odhodom Marjana Kozine se je negotov položaj društva stopnjeval še z odpovedjo društvenih prostorov. Sokolsko društvo, ki je prevzelo prostore je določilo rok izselitve, tako so v GM razmišljali celo o njeni razpustitvi.⁶⁷ Po začasno urejenih prostorskih težavah je namesto zborovodje bil imenovan *Milan Pertot*, dotedanji zborovodja Učiteljskega pevskega zbora Emil Adamič iz Ljubljane, za dirigentskim pultom pa so mnogi že videli dirigenta ljubljanskega Radijskega orkestra in bivšega učenca glasbene šole mariborske GM Draga Šijanca. Društvenemu orkestru, ki se je pod Kozino okrepil in znatno napredoval, je tako bilo potrebno poiskati primerne ga vodjo. V septembru 1938 so potekala pogajanja z vojaškim kapelnikom Josipom Jiranekom in dirigentom Narodnega gledališča Herzogom. Odbor se je kasneje odločil, da bi na mesto dirigenta orkestra imenoval Draga Šijanca, vodjo ljubljanskega Radijskega orkestra, za njegovega namestnika pa Hinka Druzoviča mlajšega. Šijanec, ki ga je odbor povabil k sodelovanju pri prvem orkestralnem koncertu po odhodu Kozine, mesta stalnega dirigenta v GM Maribor ni sprejel.⁶⁸ Sicer pa je prvi nastop orkestra po odhodu Kozine, tudi zaradi dirigenta Šijanca, močno odmeval v časnikih. *Večernik* je poročal, da je »*eminentna kulturna ustanova*« z omenjenim koncertom pokazala »*kulturno kapaciteto in slovansko zavest obmejnih Slovencev*« in potrdila mnenja, da je v dvajsetih letih izpolnila svoje poslanstvo. Izraženo je bilo veselje, da ima Maribor po 20. letih končno simfonični orkester, v katerem sodelujejo glasbeni profesionalci in amaterji, ki izhajajo iz društvene glasbene šole in da stoji na čelu pevskega zbora in orkestra nekdanji učenec Drago Šijanec.⁶⁹

67 Anon., »Obstoj Glasbene Matice resno ogrožen«, *Mariborski večernik Jutra* 12, št. 243 (26. oktober 1938): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-O9CEB1JC>; Anon., »20. matični občni zbor«, *Jutra* 19, št. 250 (27. oktober 1938): 5, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-VoBV1KGB>; Anon., »Die 'Glasbena Matica' vor neuen Aufgaben«, *Marburger Zeitung* 78, št. 244 (27. oktober 1938): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-TCSOHZ1G>; Anon., »Kaj bo z mariborsko Glasbeno Matico?«, *Slovenec* 66, št. 248a (27. oktober 1938): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-VYRH9HE9>.

68 Mihevc, J.: Uvertura iz opere *Moč planetov*; Novák, V.: *Slovaška suita (V cerkvi, Med otroci, Zaljubljena, Pri vaških godcih)*; Čajkovski, P. I.: *Patetična simfonija* (orkester); Gallus, J. P.: *Glejte, kako umira pravični*; Adamič, E.: *Spi, sinek moj*; Mokranjac, St.: *Pesmi s Kosova–VIII. rukovet*; Adamič, E.: *Potrkan ples* (mešani zbor).

69 L. N[ovak], »Koncert mariborske Glasbene Matice«, *Mariborski večernik Jutra* 12, št. 12 (16. januar 1939): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-ON5SPATT>; –a–, »K dvajsetletnici Glasbene matice v Mariboru«, *Jutro* 20, št. 20 (24. januar 1939): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-57LRNMXF>.

Maja leta 1939 je orkester stopil na oder še enkrat, to pot s Dvořákovimi *Slovanskimi plesi* in pod vodstvom dirigenta Josipa Jiraneka.⁷⁰ Časniki so večkrat objavili podatek, da so plese v celotnem obsegu izvedli prvič tako v Mariboru kot v celotni Jugoslaviji, ter dogodek opisovali kot mejnik glasbene zgodovine Maribora. Pahor je v *Jutrovi* rubriki *Kulturni pregled* ocenil, da orkestra GM že dolgo ni bilo moč slišati v tako »uigrani obliki«, Jiraneka pa je opisal kot dobrega interpreta in odličnega dirigenta. Iz Pahorjevega članka, kjer v sklepu izrazi željo po pritegnitvi Jiraneka za v prihodnje, tudi izvemo, da kadrovsko vprašanje v času koncerta še ni bilo povsem rešeno. Odlične ocene prireditve so tako najverjetneje vplivale tudi na odločitev društvenega odbora o imenovanju *Josipa Jiraneka* za dirigenta orkestra GM Maribor.⁷¹

GM je v sezoni 1938/39 prvič zaživela pod tremi vodji, kar lahko označimo za četrto in zadnjo stopnjo razvoja GM Maribor. Šolski vodja je postal bivši učenec *Oton Bajde*, zborovodja *Milan Pertot*, dirigent orkestra pa *Josip Jiranek*. Končno in najbolj smiselno vodstveno politiko GM, ki je naglo požela uspehe predvsem na reproduktivnem področju, je žal prekinila druga svetovna vojna. Koncertna dejavnost pevskega zbora in orkestra GM po vojni ni doživela ponovnega rojstva.

Poleg izobraževalne in koncertne dejavnosti je GM poskušala delovati tudi v raznih drugih smereh. Ena teh je bila založba Struna, katere namen je bil »*zalogati skladbe jugoslovanskih in sploh slovenskih skladateljev za salonske orkestre*«. Izdaje v prvem letu delovanja založbe (1921/22) so bile edine številčnejše v več kot dve desetletji trajajočem delovanju mariborske GM. O razmahu založniške dejavnosti znotraj okvirjev GM Maribor tako ni mogoče govoriti. Napredna stremjenja GM so bila tudi vodilo za ustanovitev Dramatične šole (1925/26), v kateri je poučeval dramatik Valo Bratina, ravnatelj drame narodnega gledališča. Poziv na vpis je sicer naletel na številen odziv, vendar velikemu začetnemu zanimanju navkljub dramatična šola ni zaživela. Najtrajnejša dodatna dejavnost GM Maribor je bila ure-

70 Prim.: Aleksander Koprivc, »Die Jubelfeier der 'Glasbena Matica'«, *Marburger Zeitung* 79, št. 114 (20. maj 1939): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-NJGZ8DD7>.

71 Dr. Rudolf Ravnik, »Bogata jubilejna bilanca Glasbene Matice«, *Mariborski večernik Jutra* 13, št. 121 (30. maj 1939): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-CLR5A9OV>; Anon., »Der Dirigent und sein Werk«, *Marburger Zeitung* 79, št. 110 (14. maj 1939): 5, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-1J2IBENP>; Koprivc, »Die Jubelfeier der 'Glasbena Matica'«, 4; Prof. K. Pahor, »II. mariborsko glasbeno pismo«, *Jutro* 20, št. 146 (27. junij 1939): 9, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-QQQ1L567>.

sničena s Koncertnim birojem. Leta 1927 je GM dobila koncesijsko listino, s katero je imela edina pravico prirejati koncerte v Mariboru. Zaradi odsotnosti arhivskega gradiva in pomanjkanja podatkov o dodatnih dejavnostih, predvsem organizaciji koncertov, le-teh tako ni mogoče podrobneje predstaviti. Če strnemo delovanje treh dodatnih dejavnosti GM Maribor, moremo zaključiti, da je slednja poskušala razširiti svoje delovanje na področja, ki jih je vzdrževala starejša vzornica – GM Ljubljana. Založniško in organizacijsko delovanje GM velja v prvi vrsti razumeti kot stremljenje k zaokroženemu in smiselnemu glasbenemu poslanstvu GM. Poleg izobraževalne in koncertne dejavnosti je tako polno zaživela le še organizacijska dejavnost v okviru Koncertnega biroja, katere bogato dediščino je po drugi svetovni vojni nadaljevala še danes delujoča mariborska Koncertna poslovalnica.

Sklep

Sinteza treh členov mariborske GM, njene glasbene šole, pevskega zbora in orkestra, je tako počasi in vztrajno širila področje poustvarjalnega delovanja in ga postopoma dvignila na visoko raven, s čimer je bistveno obogatila glasbeno poustvarjanje v mestu in narekovala okus in glasbeno-kulturno raven tega dela Slovenije. Kot edina tovrstna ustanova v mestu je sistematično skrbela za razvoj vokalnega in inštrumentalnega poustvarjalnega dela in postopoma prevzemala vodilno funkcijo v razvoju glasbenega življenja v regiji. Njeno koncertno delovanje je predstavljalo pomemben delež v kulturni podobi Maribora. Posebej z organizacijo simfoničnih in vokalno-inštrumentalnih koncertov so glasbeniki GM občinstvu predstavili skoraj edine in tako najpomembnejše tovrstne reprodukcije v mestu. Tega niso prekinile številne krize, ki so pretresale predvsem zbor in orkester, največkrat pa so bile povezane s pomanjkanjem glasbenikov, pa tudi vodij. GM je tako iz lokalnega društva z moškim zborom prerasla v najpomembnejšo glasbeno ustanovo med obema vojnama v Mariboru in SV Sloveniji. Z vztrajnim in neprekinjenim delovanjem je iz začetne ljubiteljske ravni skorajda dosegla poklicno. Nastopi zbora in orkestra GM so v vseh letih njene delovanja vzbujali veliko zanimanje javnosti. Posebej vokalna in vokalno-inštrumentalna reprodukcija GM je v koncertnem življenju Maribora zasedala pomembno mesto. Razlog je bila obsežna in tehtna vloga, ki sta jo v koncertnih prizadevanjih imela pevski zbor in orkester GM. Zavzeto delo je postopoma utrjevalo sloves zbora in položaj GM kot vodilne glasbene organizacije na severovzhodnem delu Slovenije, ki je kot agitator in pospeše-

valec glasbene umetnosti nedvomno spodbudno vplivala na razvoj glasbenega življenja na omenjenem področju. S pevskim zborom, najdejavnejšim koncertnim členom, je GM Maribor prispevala k pospešeni rasti zborovske reprodukcije, pa tudi tovrstne domače ustvarjalnosti.

Orkester in zbor sta k sodelovanju pritegnila številne slovenske skladatelje in glasbenike, ki so v GM delovali kot zborovodje in dirigenti, pa tudi kot učitelji in ravnatelji glasbene šole GM (Oskar Dev, Vasilij Mirk, Ubald Vrabec, Karol Pahor, Marjan Kozina, Milan Pertot, Josip Jiranek, Pec Šegula). S svojim večinoma pionirskim delovanjem so bistveno in v kratkem času dvignili raven glasbene kulture v Mariboru.

Skleniti je primerno z mislijo, da je GM Maribor med letoma 1919 in 1948 na vseh področjih svojega delovanja dosegla tehtne sadove. Načrtno izobraževanje in širjenje glasbene umetnosti ter sodelovanje številnih priznanih zborovodij, dirigentov, skladateljev in izvajalcev je vodilo k dvigu narodne in kulturne istovetnosti. Kot medvojno gibalo glasbenega udejnjanja je GM Maribor tvorno prispevala k razvoju mariborskega glasbenega šolstva in koncertnega življenja ter kulturne zgodovine mesta nasploh. Poudariti je treba, da je tako v izobraževalni kot poustvarjalni, pa tudi svojih drugih dejavnostih, GM Maribor oralna ledino slovenskega glasbenega življenja v Mariboru in širše. Z vsemi dejavnostmi, ki jih je vključevala, si je prizadevala za dvig splošne glasbene kulture v severovzhodnem delu Slovenije in tako bogatila nacionalno podobo glasbenega življenja.

Bibliografija

Arhivski viri

POKRAJINSKI ARHIV MARIBOR:

»Dopis odbora GM ravnateljstvu glasbene šole GM Maribor«, 21. maj 1938. PAM Maribor, Fond GM Maribor, AŠ 3.

»Opravljeni zapisnik GM«, 23. 09. 1937–31. 03. 1941. Pokrajinski arhiv Maribor, Fond GM Maribor, AŠ 4.

»Poročilo ob šolskem letu 1937–1938«. Maribor: GM Maribor, 1937. PAM Maribor, Fond GM Maribor, AŠ 3.

»Poročilo za 1. sejo šolskega kuratorija šole GM«, 4. julij 1936. PAM Maribor, Fond GM Maribor, AŠ 3.

»Šolsko poročilo za sejo centralnega odbora Glasbene Matice dne 21. septembra 1936«. PAM Maribor, Fond GM Maribor, AŠ 3.

»Zapisnik tretje redne odborove seje«, 18. oktober 1937. PAM Maribor, Fond GM Maribor, AŠ 3.

»Zapisnik X. Redne odborove seje Glasbene Matice«, 30. junij 1938. PAM Maribor, Fond GM Maribor, AŠ 3.

UNIVERZITETNA KNJIŽNICA MARIBOR:

»Katalog novejšje slovenske periodike Oddelka za domoznanstvo (domoznanska dokumentacija SV Slovenije)«. Univerzitetna knjižnica Maribor.

Literatura

Ajlec, Rafael. »Turšič, Ivan«. *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstveno raziskovalni center SAZU, 2013. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi738208/>.

Bedjanič, Peter. »Žunec, Noni«. V *Enciklopedija Slovenije 15: Wi–Ž*, urednik Marjan Javornik, 382. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001.

Budkovič, Cvetko. *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem I*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1992.

Clemenž, Majda. »Žunec, Noni«. *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstveno raziskovalni center SAZU, 2013. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi912113/>.

Cvetko, Ciril. *Marjan Kozina*. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1983.

Cvetko, Dragotin. *Fragment glasbene moderne: iz pisem Slavku Ostercu*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1988.

Czeike. »Elfie Mayerhofer«. V *Deutsche Biographische Enzyklopädie*, Band 7, urednika Walter Killy in Rudolf Vierhaus, 12. München: K. G. Saur, 1998.

Flisar, Manja. *Sledi glasbe in plesa*. Maribor: Srednja glasbena in baletna šola Maribor, 2006.

Flisar, Manja. »Delovanje mariborske Glasbene Matice«. Diss., Univerza v Ljubljani, 2008.

Golob, Vlado. »Glasbeno šolstvo v Mariboru od 1919. leta«. V *Srednja glasbena šola Maribor – 10 let v svobodi* [brošura], 14. Maribor: Srednja glasbena šola, 1955.

Gril, Nevenka. »Glasbena šola Glasbene matice v Mariboru«. Dipl., Univerza v Ljubljani, 1982.

Hartman, Bruno. *Kultura v Mariboru*. Maribor: Obzorja, 2001.

Izvestje Glasbene Matice v Ljubljani o 36. društvenem letu 1907/1908. Ljubljana: Glasbena matica, 1908 [hrani Slovanska knjižnica].

Izvestje Glasbene Matice v Ljubljani ob 37. društvenem letu 1908/09. Ljubljana: Glasbena matica, 1909 [hrani Slovanska knjižnica].

Križnar, Franc in Tihomir Pinter. *Sto slovenskih glasbenikov.* Ljubljana: Prešernova družba, 2002.

Kuret, Primož. »Erika Druzovič«. V *Sto slovenskih opernih zvezd*, 96–7. Ljubljana: Prešernova družba, 2005.

Poročilo o šolskem letu 1929/30. Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1930. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-YHD3V7FR>.

Šef, Marjana. »Oton Bajde«. Dipl., Univerza v Mariboru, 2006.

Periodika

–a–. »K dvajsetletnici Glasbene matice v Mariboru«. *Jutro* 20, št. 20 (24. januar 1939): 7. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-57LRNMXP>.

Anon. »15 Jahre 'Glasbena Matica'«. *Marburger Zeitung* 74, št. 153 (10. julij 1934): 4. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GFDFHJZC>.

Anon. »20. matični občni zbor«. *Jutra* 19, št. 250 (27. oktober 1938): 5. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-VoBV1KGB>.

Anon. »Der Dirigent und sein Werk«. *Marburger Zeitung* 79, št. 110 (14. maj 1939): 5. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-1J2IBENP>.

Anon. »Die 'Glasbena Matica' vor neuen Aufgaben«. *Marburger Zeitung* 78, št. 244 (27. oktober 1938): 4. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-TCSOHZ1G>.

Anon. »Dnevne novice. 'Glasbena Matica', Maribor«. *Mariborski delavec* 2, št. 203 (7. september 1919): 3. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-KZTQJBO>.

Anon. »Dnevne novice. 'Glasbena Matica', Maribor«. *Mariborski delavec* 2, št. 205 (11. september 1919): 2–3. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-VY9STJDI>.

Anon. »Glasbena Matica v Mariboru«, *Tabor* 2, št. 40 (19. februar 1921): 3. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-J82XADED>.

Anon. »Kaj bo z mariborsko Glasbeno Matiko?«. *Slovenec* 66, št. 248a (27. oktober 1938): 3. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-VYRH9HE9>.

- Anon. »Laskave kritike koncerta mariborske Glasbene Matice v Beogradu«. *Jutro* 12, št. 35 (12. februar 1931): 2. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-DRR9XMoF>.
- Anon. »Lep sprejem gojencev mariborske Glasbene Matice v Beogradu«. *Jutro* 12, št. 33 (10. februar 1931): 2. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-1REHQIGD>.
- Anon. »Občni zbor Glasbene Matice v Mariboru«. *Ponedeljski Slovenec* 7, št. 28 (9. julij 1934): 4. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-3GOTOVVC>.
- Anon. »Obstoj Glasbene Matice resno ogrožen«. *Mariborski večernik Jutra* 12, št. 243 (26. oktober 1938): 4. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-O9CEB1JC>.
- Anon. »Poslovilni večer«. *Naša straža* 2, št. 32 (22. marec 1926): 3. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-K1MWO9FC>.
- Anon. »Redni letni občni zbor Glasbene Matice«. *Mariborski večernik Jutra* 8 [15], št. 152 (9. julij 1934): 3. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-3U2YQWTP>.
- Anon. »Slavje mariborske Glasbene Matice«. *Slovenec* 57, št. 106 (11. maj 1929): 3–4. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-NWXLS8FY>.
- c. »Mariborsko pismo«. *Jutro* 17, št. 93 (22. april 1936): 7. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-AKS9WD97>.
- Dr. E. B. [Eduard Butchar]. »Die Zehnjahrfeier unserer 'Glasbena Matice'«. *Marburger Zeitung* 69, št. 132 (19. maj 1929): 9. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GPLBCVKA>.
- Dr. E. B. [Eduard Butchar]. »Schüleraufführung in der 'Glasbena Matice'«. *Marburger Zeitung* 70, št. 73 (16. marec 1930): 10. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-RSW1NCCZ>.
- Dr. E. B. »Musikschaffende Jugend«. *Marburger Zeitung* 80, št. 117 (26. maj 1940): 5.
- G. »Haydnova proslava v Mariboru«. *Slovenec* 60, št. 103 (5. maj 1932): 9. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-M89K6IF3>.
- Hladek–Bohinjski, Josip. »Glasbena Matica v Mariboru in vprašanje njene godalnega orkestra«. *Tabor* 7, št. 224 (3. 10. 1926): 2. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-YIHPURoP>.
- Hladek Bohinjski, Josip. »Die 'Glasbena matica' den Eltern«. *Marburger Zeitung* 71, št. 224 (13. september 1931): 6.

- Koprivc, Aleksander. »Das Requiem von G. Verdi«. *Marburger Zeitung* 76, št. 85 (12. april 1936): 3. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-OZAHAJQV>.
- Koprivc. »Haydnova proslava«. *Mariborski večernik Jutra* 6 [13], št. 102 (6. maj 1932): 3. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-T2FPYTMH>.
- Koprivc, Aleksander. »Die Jubelfeier der 'Glasbena Matica'«. *Marburger Zeitung* 79, št. 114 (20. maj 1939): 4. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-NJGZ8DD7>.
- Lipovšek, Marijan. »Jubilejna proslava šole mariborske Glasbene Matice«. *Jutro* 20, št. 120 (25. maj 1939): 9. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GF5PAKX6>.
- M. [Vasilij Mirk]. »Lepi uspehi šole Glasbene Matice«. *Mariborski večernik Jutra* 14, št. 124 (4. junij 1940): 4. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-LOGUEMIJ>.
- n. v. »Verdijev Requiem«. *Mariborski večernik Jutra* 10, št. 82 (9. april 1936): 2. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-LVCDEZYB>.
- N[ovak], L. »Koncert mariborske Glasbene Matice«. *Mariborski večernik Jutra* 12, št. 12 (16. januar 1939): 4. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-ON5SPATT>.
- Pahor, Prof. K. »II. mariborsko glasbeno pismo«. *Jutro* 20, št. 146 (27. junij 1939): 9. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-QQQ1L567>.
- Potokar, Tone. »Mariborska Glasbena Matica v Belgradu«. *Slovenec* 59, št. 36 (14. februar 1931): 6. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-S2OOEAU7>.
- Ravnik, Dr. Rudolf. »Bogata jubilejna bilanca Glasbene Matice«. *Mariborski večernik Jutra* 13, št. 121 (30. maj 1939): 4. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-CLR5A9OV>.
- tp. »Jubilejni koncert Glasbene Matice«. *Mariborski večernik Jutra* 10, št. 106 (11. maj 1929): 3. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-QUFDXLJG>.
- V. M. [Vasilij Mirk]. »Mladinski koncert«. *Mariborski večernik Jutra* 3, št. 105 (10. maj 1929): 2. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-BHBCRLOV>.
- V. M. [Vasilij Mirk]. »Delo naše glasbene šole«. *Mariborski večernik Jutra* 7 [14], št. 115 (20. maj 1933): 3. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-HSXL7Z9Y>.